

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

سال تحصیلی ۱۴۰۴-۰۵

رشته انسانی

مرحله ششم

پایه دوازدهم

نام درس	مباحث	مؤلف	ویراستار	از صفحه	تا صفحه
ریاضی و آمار	ریاضی و آمار دهم: فصل ۳ صفحه ۷۱ تا ۹۸ ریاضی و آمار دوازدهم: فصل ۱ (درس ۱) صفحه ۱ تا ۱۱	علی شهبابی	محمدامین لطفی - محسن فراهانی بردیا نصیری - سینا نیک‌نژاد امیررضا رحیمی	۲	۷
زبان و ادبیات فارسی	علوم و فنون ادبی دهم: درس ۱ تا ۳ و کارگاه تحلیل فصل اول صفحه ۱۰ تا ۳۶ علوم و فنون ادبی دوازدهم: درس ۱ صفحه ۱۰ تا ۲۱	علیرضا نعمتی	زهره صادقی مالواجردی معراج صالحی نژاد پوریا منصوری	۷	۱۲
علوم اجتماعی	جامعه‌شناسی دهم: درس ۱ تا ۴ صفحه ۱ تا ۳۷ جامعه‌شناسی دوازدهم: درس ۱ صفحه ۱ تا ۹	محمدابراهیم مازنی	معراج صالحی نژاد سعید ستوده‌مهر محمدحسین غلامی پوریا منصوری	۱۲	۱۸
روانشناسی	درس ۱ صفحه ۸ تا ۳۳	سیده ضحی سکاکي	معراج صالحی نژاد - سعید ستوده‌مهر محمدحسین غلامی - پوریا منصوری	۱۸	۱۹
عربی	عربی دهم: درس ۱ و ۲ صفحه ۱ تا ۳۰ عربی دوازدهم: درس ۱ (تا ابتدای تمارین) صفحه ۱ تا ۱۰	آریا ذوقی	معراج صالحی نژاد - مریم آقایی محمدعلی یوسفی - پوریا منصوری	۲۰	۲۴
تاریخ	تاریخ دهم: درس ۱ تا ۴ صفحه ۱ تا ۴۱ تاریخ دوازدهم: درس ۱ صفحه ۲ تا ۱۵	علیرضا کاهیدوند	معراج صالحی نژاد وجیهه صادقی مالواجردی پوریا منصوری	۲۴	۲۹
جغرافیا	جغرافیای دهم: درس ۱ تا ۳ صفحه ۱ تا ۲۱ جغرافیای دوازدهم: درس ۱ صفحه ۱ تا ۲۰	علیرضا کاهیدوند	معراج صالحی نژاد وجیهه سادات مالواجردی محمدعلی یوسفی - پوریا منصوری	۳۰	۳۳
فلسفه و منطق	منطق: درس ۱ و ۲ - صفحه ۱ تا ۱۹ فلسفه یازدهم: درس ۱ - صفحه ۱ تا ۱۸ فلسفه دوازدهم: درس ۱ - صفحه ۱ تا ۷	مجید پیرحسینلو	معراج صالحی نژاد - شبیر قنبری محمدحسین غلامی - پوریا منصوری	۳۳	۴۰
اقتصاد	درس ۱ و ۲ صفحه ۱ تا ۲۱	سارا شریفی	معراج صالحی نژاد - کوثر رعدی محمدحسین غلامی - پوریا منصوری	۴۱	۴۴

ویژه کنکوری‌های ۱۴۰۵

** پایه دهم **

** فصل سوم: کار با داده‌های آماری **

- ۱- حفظیات -

اصطلاح	تعریف
۱ داده	واقعیتهایی دربارهٔ یک چیزند که در محاسبه، استنباط یا برنامه‌ریزی به کار می‌روند.
۲ واحد آماری	هر یک از افراد یا چیزهایی که داده‌های مربوط به آن‌ها در یک بررسی آماری گردآوری می‌شود.
۳ جامعه آماری	مجموعهٔ کل واحدهای آماری
۴ نمونه	هر زیرمجموعه از جامعه آماری که با روش مشخصی انتخاب شده باشد.
۵ نمونه تصادفی	نمونه‌ای که در آن، همهٔ اعضای جامعه، شانس انتخاب یکسانی دارند.
۶ سرشماری	مطالعهٔ همهٔ اعضای جامعه (نمونه = جامعه)
۷ مشکلات سرشماری	(۱) هزینهٔ زیاد (۲) زمان‌بر (۳) خطای بیشتر در گردآوری داده‌ها (۴) عدم امکان استفاده در داده‌های مخرب
۸ آمارگیری	گردآوری داده‌ها به یکی از روش‌های ممکن
۹ آمارگیر	کسی که آمارگیری می‌کند.
۱۰ متغیر	هر ویژگی از اشخاص یا اشیا که قرار است بررسی شود.
۱۱ پارامتر جامعه	یک مشخصهٔ عددی که جنبهٔ خاصی از جامعه را توصیف می‌کند. (ثابت است.)
۱۲ آماره نمونه	یک مشخصهٔ عددی که جنبهٔ خاصی از نمونه را توصیف می‌کند. (متغیر است.)
۱۳ آمار	مطالعهٔ نحوهٔ گردآوری، سازمان‌دهی، تحلیل و تفسیر داده‌ها برای استخراج اطلاعات و تصمیم‌گیری
۱۴ مشاهده (نقطه آماری)	مجموعه‌ای شامل یک یا چند مقدار اندازه‌گیری‌شده برای یک عضو جامعه آماری واحد آماری

- ۲- روش‌های جمع‌آوری داده‌ها -

روش	تعریف	مشکل
مشاهده	گردآوری داده‌ها بدون نیاز به فرد پاسخگو	دقت کم
پرسش‌نامه	مجموعه سؤالات از پیش تعیین‌شده که توسط تعدادی پاسخگو تکمیل می‌شود.	اگر تعداد نمونه زیاد باشد، زمان‌بر است.
مصاحبه	بین دو نفر (مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده) انجام می‌شود.	
دادگان‌ها	استفاده از اطلاعات ذخیره‌شده	همیشه اطلاعات ثبتی در اختیار نیست.

- ۳- متغیرها -

تعریف	● هر ویژگی از اشخاص یا اشیا که قرار است بررسی شود.		
انواع متغیر	● کتی: مقادیر عددی می‌گیرد و برای آن عملیات ریاضی (جمع، تفریق و معدل‌گیری) قابل انجام است.		
	● کیفی: صرفاً برای دسته‌بندی افراد یا اشیا در گروه‌ها به کار می‌رود و لزوماً مقدار عددی نمی‌گیرد.		
مقیاس متغیرها	کتی	نسبتی	● اغلب متغیرهای فیزیکی
		فاصله‌ای	● صفر به معنی نبودن ویژگی است.
	کیفی	ترتیبی	● به خاطر استفاده از لوازم دقیق، ویژگی افراد یا اشیا به دقت اندازه‌گیری می‌شود.
		اسمی	● صفر، قراردادی است.
			● شامل نام‌ها، برجسب‌ها و گروه‌هاست، ولی ترتیب در آن‌ها وجود ندارد.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

ریاضی

۴- جدول برای تشخیص مقیاس متغیرها -

نسبت بین مقادیر داده‌ها معنی دارد؟	اختلاف بین مقادیر داده‌ها معنی دارد؟	قابل مرتب کردن است.	مثال
✓	✓	✓	وزن، قد، مدت زمان کلاس
×	✓	✓	دما، ساعت شروع کلاس
×	×	✓	رتبه کنکور، مراحل تحصیلی
×	×	×	رنگ ماشین، اسم افراد

۵- معیارهای گرایش به مرکز و پراکندگی -

اسم معیار	نماد	فرمول به فارسی	فرمول به ریاضی (یا مثال)
میانگین	$\bar{x}$	مجموع تعداد	$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n}$
میانگین موزون	$\bar{x}_w$	میانگین موزون = مجموع حاصل ضرب هر داده در فراوانی اش مجموع فراوانی‌ها	$\bar{x}_w = \frac{f_1 x_1 + f_2 x_2 + \dots + f_n x_n}{f_1 + f_2 + \dots + f_n}$
میانه	Q_p	تعداد داده‌ها فرد باشد ← داده وسطی	داده $(\frac{n+1}{2})$ ام
		تعداد داده‌ها زوج باشد ← میانگین دو داده وسطی	میانگین داده $(\frac{n}{2})$ ام و $(\frac{n}{2} + 1)$ ام
مد		داده‌ای که بیشترین فراوانی (تکرار) را دارد.	مثال: ۴, ۴, ۷, ۵, ۱, ۱۰, ۱۶ → ۴, ۱۰
دامنه تغییرات	R	اختلاف بزرگ‌ترین و کوچک‌ترین داده	$R = \max - \min$

۶- نکات معیارهای گرایش به مرکز و پراکندگی -

۱	اگر تعدادی داده به داده‌هایمان اضافه یا کم کنیم که میانگینشان با میانگین داده‌های اولیه یکسان باشد، میانگین تغییری نمی‌کند.
۲	مجموع انحراف (اختلاف) داده‌ها از میانگین صفر است: $(x_1 - \bar{x}) + (x_2 - \bar{x}) + \dots + (x_n - \bar{x}) = 0$

۷- معیارهای گرایش به مرکز و پراکندگی -

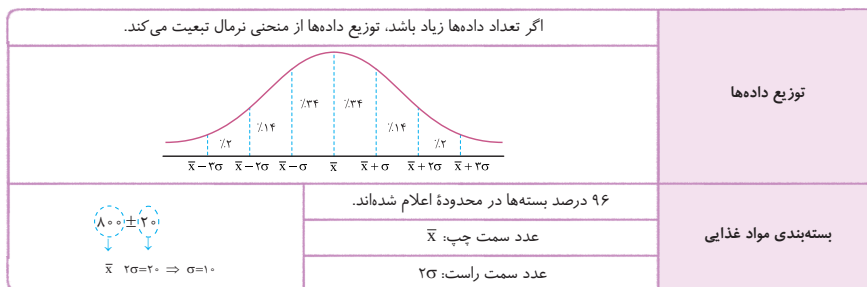
اسم معیار	نماد	فرمول به فارسی	فرمول به ریاضی (یا مثال)
چارک اول	Q_1	میانه نیمه اول داده‌ها	نیمه اول: ۲, ۳, ۵, ۸, ۱۰, ۱۴, ۱۹, ۲۵, ۳۰ مثال: $Q_1 = ۵$
چارک سوم	Q_3	میانه نیمه دوم داده‌ها	نیمه دوم: ۱۴, ۱۹, ۲۵, ۳۰ مثال: $Q_3 = ۲۵$
واریانس	σ^2	مجموع مربعات اختلاف داده‌ها از میانگین تعداد	$\sigma^2 = \frac{(x_1 - \bar{x})^2 + (x_2 - \bar{x})^2 + \dots + (x_n - \bar{x})^2}{n}$
انحراف معیار	σ	واریانس = $\sqrt{\text{واریانس}}$	$\sigma = \sqrt{\frac{(x_1 - \bar{x})^2 + (x_2 - \bar{x})^2 + \dots + (x_n - \bar{x})^2}{n}}$
دامنه میان چارکی	IQR	چارک اول - چارک سوم = دامنه میان چارکی	$IQR = Q_3 - Q_1$

۸- نکات معیارهای گرایش به مرکز و پراکندگی -

۱	اگر داده‌ها با هم برابر باشند، تمام معیارهای پراکندگی (یعنی σ^2 , σ , R, IQR) صفر می‌شوند و برعکس.
۲	اگر داده دورافتاده داشتیم، سراغ میانه و دامنه میان چارکی می‌رویم. (سراغ میانگین، انحراف معیار و واریانس نمی‌رویم.)

۹- منحنی نرمال (خم بهنجار) -

پایه دوازدهم

درس ۱: شمارش

۱ اصل جمع و اصل ضرب:

حرف ربط	تعریف	اصل
یا	اگر بتوان کار ۱ را به m_1 روش، کار ۲ را به m_2 روش، کار ۳ را به m_3 روش و ... انجام داد و این کارها را نتوان با هم انجام داد، در این صورت به $m_1 + m_2 + m_3 + \dots$ روش می‌توان کار ۱ یا کار ۲ یا کار ۳ ... را انجام داد.	جمع
و	اگر کاری در چند مرحله انجام شود به طوری که مرحله اول به m_1 روش و مرحله دوم به m_2 روش و ... انجام‌پذیر باشد، کل آن کار به $m_1 \times m_2 \times \dots$ روش می‌توان انجام داد.	ضرب

۲ در حل سؤالات مربوط به اصل ضرب، با خانهای شروع می‌کنیم که محدودیت بیشتری دارد. مثلاً وقتی بخواهیم «تعداد اعداد ۳ رقمی بدون تکرار که با ارقام صفر تا ۶ می‌توان نوشت» را حساب کنیم، با خانه «صدگان» شروع می‌کنیم که محدودیت دارد (صفر نباید باشد).

۳ بعضی وقت‌ها باید مسئله را به چند قسمت تفکیک کنیم. حالت‌های هر قسمت را به کمک اصل ضرب یا ... حساب کنیم. سپس تعداد حالت‌های تمام قسمت‌ها را با هم جمع کنیم:

$$\Rightarrow \text{تعداد کل حالات} = n_1 + n_2 + n_3 + \dots$$

چند تیپ مهم سؤالات این مدلی را ببینید:

سؤال	مثال	حالت‌ها	جواب
تعداد حالات رفتن از A به D		مسیر A به B به D مسیر A به C به D	$3 \times 2 = 6$ $2 \times 4 = 8$ مجموع $= 6 + 8 = 14$
تعداد اعداد ۳ رقمی زوج (بدون تکرار)	با ارقام ۰، ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶	یکان صفر باشد. یکان ۲ یا ۴ یا ۶ باشد.	$\frac{5}{5} \times \frac{4}{4} \times \frac{1}{2} = 2$ $\frac{4}{4} \times \frac{4}{4} \times \frac{3}{2} = 4$ مجموع $= 2 + 4 = 6$
تعداد اعداد ۳ رقمی مضرب ۵ (بدون تکرار)	با ارقام ۰، ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶	یکان صفر باشد. یکان ۵ باشد.	$\frac{5}{5} \times \frac{4}{4} \times \frac{1}{1} = 2$ $\frac{4}{4} \times \frac{4}{4} \times \frac{1}{1} = 1$ مجموع $= 2 + 1 = 3$

۴ اصل متمم: جملات «عدد ۳ رقمی شامل رقم ۸ باشد» و «عدد ۳ رقمی شامل رقم ۸ نباشد» را در نظر بگیرید.

جمله ۲

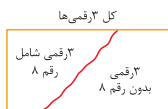
جمله ۱

حساب کردن مستقیم تعداد حالات جمله ۱، کار دشواری است ولی شمردن مستقیم تعداد حالات جمله ۲ آسان است. از طرفی مجموع این دو حالت برابر با کل اعداد ۳ رقمی می‌شود:

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

ریاضی

این جور مواقع اگر تعداد حالات جمله ۱ را خواستند، تعداد کل ۳ رقمی ها و تعداد ۳ رقمی های بدون رقم ۸ را حساب کرده و از هم کم می کنیم:

$$(تعداد کل ۳ رقمی ها) - (تعداد ۳ رقمی های بدون رقم ۸) = تعداد ۳ رقمی های شامل رقم ۸$$

تذکر هر وقت در سؤال، واژه «حداقل» یا «حداکثر» دیدید به احتمال زیاد سؤال یا اصل متمم حل می شود.

۵ فاکتوریل:

تعریف	حاصل ضرب اعداد طبیعی متوالی از ۱ تا n را با n! نشان می دهیم: $1 \times 2 \times 3 \times \dots \times n = n!$
مقادیر! تا ۶!	$6! = 720$ $5! = 120$ $4! = 24$ $3! = 6$ $2! = 2$ $1! = 1$ $0! = 1$
بازکردن n!	$n! = n \times (n-1)! = n \times (n-1) \times (n-2) \times \dots$

۶ چند تیپ سؤال مهم در جایگشت با مثال:

تیپ سؤال	مثال	جواب
فلان جا باشد یا فلان جا نباشد.	در چند جایگشت از حروف کلمه alish حرف اول s است و حرف آخر i نیست؟	$3 = 18$ رتیب برگردن $1 \times 3 \times 2 \times 1 \times 1$ $1 \quad 3 \quad 4 \quad 5 \quad 2$
چند چیز کنار هم باشند.	۶ نفر می خواهند کنار هم قرار بگیرند. در چند حالت علی، راستین و ایمان کنار هم هستند؟	A, B, C, ایمان، راستین، علی $\frac{4!}{3!} \times \frac{3!}{1!} = 4! = 24$ داخل بسته C, B, A بسته
چند چیز با ترتیب خاصی کنار هم باشند.	در چند جایگشت از حروف کلمه shomal عبارت mos وجود دارد؟	l و a و h و mos $\frac{4!}{1!} \times \frac{1!}{1!} = 4! = 24$ داخل بسته l, a, h بسته
n جنس نوع A و n جنس نوع B یکی در میان باشند.	به چند طریق می توان ۳ مهندس و ۳ دکتر را کنار هم قرار داد به طوری که همکارها کنار هم نباشند؟	$\frac{3!}{1!} \times \frac{3!}{1!} \times \frac{1!}{1!} \times \frac{1!}{1!}$ شروع با دکتر یا مهندس جواب: $3! \times 3! \times 2 = 72$
n+1 جنس نوع A و n جنس نوع B یکی در میان باشند.	به چند طریق می توان ۴ مهندس و ۳ دکتر را کنار هم قرار داد به طوری که همکارها کنار هم نباشند؟	$\frac{4!}{1!} \times \frac{3!}{1!} \times \frac{1!}{1!} \times \frac{1!}{1!}$ جواب: $4! \times 3! = 288$

۷ فرق جایگشت و تبدیل:

جایگشت	تعریف	رابطه
n شیء داریم و می خواهیم با آن ها صف n تفره تشکیل دهیم.		$n!$
n شیء داریم و می خواهیم با آن ها صف n تفره تشکیل دهیم.		$P(n, r) = \frac{n!}{(n-r)!}$

۸ جایگشت با تکرار و جایگشت دوری (خارج کتاب درسی):

توضیح	مثال
فرض کنید در کل n شیء داریم که n _۱ تای آن ها از یک نوع، n _۲ تای آن ها هم از نوعی دیگر و ... باشند. در این صورت تعداد حالات قرارگرفتن آن ها کنار هم برابر است با:	تعداد حالات قرارگرفتن حروف کلمه BABA- JAN کنار هم برابر است با: کل حروف $\frac{7!}{3! \times 2!}$ تعداد A تعداد B
تعداد حالات قرارگرفتن n شیء دور یک میز گرد برابر با (n-1)! است.	تعداد حالات قرارگرفتن ۵ نفر دور یک میز گرد برابر با ۴! یعنی ۲۴ است.

۹ تعداد حالت‌های انتخاب (ترکیب) n شیء از بین n شیء متمایز که ترتیب قرار گرفتن آن‌ها برایمان مهم نیست را با $C(n, r)$ یا C_r^n

$$\binom{n}{r} = \frac{n!}{(n-r)!r!}$$

یا $\binom{n}{r}$ نشان می‌دهیم و برابر است با:

۱۰ چند تیپ سؤال مهم در ترکیب با مثال:

تیپ	مثال	جواب
بدون شرط (ساده‌ترین)	به چند طریق می‌توان از بین ۸ نفر یک گروه ۳ نفره ساخت؟	$\binom{8}{3}$
یکی حتماً باشد.	به چند طریق می‌توان با ۸ نفر یک گروه ۳ نفره ساخت به طوری که علی در گروه باشد؟	$\binom{8-1}{3-1} = \binom{7}{2}$
یکی حتماً نباشد.	به چند طریق می‌توان با ۸ نفر یک گروه ۳ نفره ساخت به طوری که ایمان در گروه نباشد؟	$\binom{8-1}{3} = \binom{7}{3}$
یکی حتماً باشد و یکی حتماً نباشد.	به چند طریق می‌توان با ۸ نفر یک گروه ۳ نفره ساخت به طوری که علی در گروه باشد ولی ایمان نباشد؟	ایمان علی $\binom{8-1-1}{3-1} = \binom{6}{2}$ علی انتخاب شده
تشکیل چند گروه	به چند طریق می‌توان ۸ نفر را به گروه‌های ۲، ۳ و ۳ نفری تقسیم کرد؟	$\binom{8}{2} \times \binom{6}{3} \times \binom{3}{3}$
انتخاب از بین چند گروه	به چند طریق می‌توان از بین ۴ مهندس و ۵ پزشک، ۲ مهندس و ۲ پزشک انتخاب کرد؟	$\binom{4}{2} \times \binom{5}{2}$
حالت‌بندی	به چند طریق می‌توان از بین ۴ مهندس و ۵ پزشک، یک گروه ۴ نفره انتخاب کرد که حداقل ۳ پزشک در آن باشد؟	یا $\binom{5}{3} \times \binom{4}{1} + \binom{5}{4}$ پزشک ۳ و ۴ مهندس ۱ پزشک ۴

۱۱ ساختن پاره‌خط یا مثلث:

تعداد پاره‌خط	تعداد مثلث	مثال
$\binom{n}{2}$	$\binom{n}{3}$	 تعداد پاره‌خط = $\binom{7}{2} = 21$ تعداد مثلث‌ها = $\binom{7}{3} = 35$
$\binom{n+m}{2}$	$\binom{n+m}{3} - \binom{m}{3}$	 تعداد پاره‌خط = $\binom{13}{2} = 78$ تعداد مثلث‌ها = $\binom{13}{3} - \binom{4}{3} = 282$

۱۲ تعداد زیرمجموعه‌های k عضوی یک مجموعه n عضوی برابر با $\binom{n}{k}$ است.

$$\binom{n}{0} + \binom{n}{1} + \binom{n}{2} + \dots + \binom{n}{n} = 2^n$$

۱۳ تعداد کل زیرمجموعه‌های یک مجموعه n عضوی برابر با 2^n است؛ پس:

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

ریاضی

۱۴) بعضی تپ سؤال های مهم در زیرمجموعه ها:

تپ	مثال	جواب
بدون شرط	تعداد زیرمجموعه های ۶ عضوی مجموعه $\{1, 2, \dots, 10\}$ کدام است؟	$\binom{10}{6}$
بعضی ها باشند.	در چند زیرمجموعه ۶ عضوی از مجموعه $\{1, 2, \dots, 10\}$ ، عدد ۲ وجود دارد؟	$\binom{10-1}{6-1} = \binom{9}{5}$
بعضی ها نباشند.	در چند زیرمجموعه ۶ عضوی از مجموعه $\{1, 2, \dots, 10\}$ ، اعداد ۷ و ۸ و ۹ وجود ندارند؟	$\binom{10-3}{6} = \binom{7}{6}$
بعضی ها باشند و بعضی ها نباشند.	در چند زیرمجموعه ۶ عضوی از مجموعه $\{1, 2, \dots, 10\}$ ، اعداد ۲ و ۳ وجود دارند ولی ۵ وجود ندارد؟	$\binom{10-2-1}{6-2} = \binom{7}{4}$
حداکثر تعداد عضو	مجموعه $\{1, 2, \dots, 10\}$ چند زیرمجموعه حداکثر ۳ عضوی دارد؟	$\binom{10}{0} + \binom{10}{1} + \binom{10}{2} + \binom{10}{3}$
حداقل تعداد عضو	مجموعه $\{1, 2, \dots, 10\}$ چند زیرمجموعه حداقل ۳ عضوی دارد؟	$2^{10} - \left(\binom{10}{0} + \binom{10}{1} + \binom{10}{2} \right)$
استفاده از اصل ضرب	مجموعه $\{1, 2, \dots, 9\}$ چند زیرمجموعه ۵ عضوی دارد که ۳ عضو آن فرد و ۲ عضو آن زوج باشد؟	$\binom{5}{3} \times \binom{4}{2}$

۱۵) مقایسه تبدیل و ترکیب:

$C(n, r)$	$P(n, r)$	
ترکیب (انتخاب) اشیاء از اشیاء	جایگشت اشیاء از اشیاء	چی می خوانیم
تشکیل گروه اتفره با اتفر	تشکیل صف اتفره با اتفر	تعریف
نیست	است	محل قرار گرفتن افراد در آن مهم ...
C_r^n و $\binom{n}{r}$	$P(n, r)$	نمادهای دیگر
$C(n, r) = \frac{n!}{(n-r)!r!}$	$P(n, r) = \frac{n!}{(n-r)!}$	فرمول
$\binom{n}{0} = \binom{n}{n} = 1$, $\binom{n}{1} = \binom{n}{n-1} = n$, $\binom{n}{2} = \frac{n(n-1)}{2}$	$P(n, 1) = n$, $P(n, 2) = n(n-1)$, $P(n, n) = n!$	روابط پر استفاده
$P(n, r) = C(n, r) \times r!$		رابطه بین P و C

۱۶) اگر $\binom{n}{a} = \binom{n}{b}$ باشد، آن گاه یا باید $a = b$ باشد یا $a + b = n$.

علوم و فنون ادبی

پایه دهم

درس ۱: مباحثی تحلیل متن

- هر چیزی که ذهن ما را به پویایی در بیاورد متن است.
- برای شناخت و ارزیابی متون، یکی از آسان ترین و کاربردی ترین شیوه ها این است که متن از ۳ دیدگاه زبان، ادبیات و فکر، یعنی در سه قلمرو بررسی شود:
- ۱) زبانی
 - ۲) ادبی
 - ۳) فکری
- در نگاه کلی آثار به دو بخش شعر و نثر تقسیم می شوند که ما در این درس متن شعری را مورد بررسی قرار می دهیم.

بنابراین در بررسی و تحلیل متن‌های شعری باید مراحل زیر را مورد توجه قرار دهیم:

- (۱) خوانش
- (۲) شناسایی و استخراج نکات زبانی
- (۳) شناسایی و استخراج نکات ادبی
- (۴) شناسایی و استخراج نکات فکری
- (۵) نتیجه‌گیری و تعیین نوع
 - (۱) نخستین گام مؤثر در رویارویی متن
 - (۲) پیش از خوانش، نگاهی کلی به متن برای کشف لحن و آهنگ ضروری است.
 - (۳) لازم است تمام اثر یکپارچه و بی‌گسست خوانده شود.
- استخراج نکات زبانی
 - (۱) وجود واژگان کهن (مثل گازر)
 - (۲) وجود واژگان غیرفارسی و بیگانه (مثل ژاندارمری)
 - (۳) کاربرد شبکه معنایی (مثل دل / زبان / گوش / دندان)
 - (۴) ترکیب‌سازی
 - (۵) کاربردهای تاریخی دستور (مثل نمی‌بارست)
 - (۶) ساختمان کلمات
 - (۷) نوع زبان شعر (که ساده است یا پیچیده)
 - (۸) کوتاهی و بلندی جملات
- استخراج نکات ادبی
 - (۱) بررسی قافیه‌ها
 - (۲) قالب شعر (مثنوی، غزل و ...)
 - (۳) آرایه‌های ادبی (بررسی کنایه، تشبیه، استعاره و ...)
- استخراج نکات فکری
 - (۱) بررسی معنا و مفهوم متن
 - (۲) توصیه‌ها و نکات فکری
 - (۳) بررسی خط فکری متن
- نتیجه‌گیری و تعیین نوع
 - (۱) بررسی ظاهر و مفهوم شعر به‌صورت کلی
 - (۲) نتیجه‌گیری و قراردادن متن در یک نوع ادبی (مثلاً ادبیات تعلیمی)

باید در متن بررسی شوند.

نکته

- نوع ادبی (براساس طبقه‌بندی در یونان باستان): (۱) حماسی (۲) تعلیمی (۳) غنایی (۴) نمایشی.
- بررسی قالب شعری در قلمروی ادبی صورت می‌گیرد. / بررسی نوع ادبی در نتیجه‌گیری و تعیین نوع صورت می‌گیرد.

درس ۲: سازه‌ها و عوامل تأثیرگذار در شعر فارسی

- اساسی‌ترین عامل پیدایش شعر عاطفه است.
 - وسیله انتقال عاطفه برای شاعر زبان است.
 - وزن و آهنگ به انتقال بهتر عاطفه کمک می‌کند.
 - پس از عاطفه مهم‌ترین عامل و مؤثرترین عامل وزن است.
 - وزن جزء طبیعت شعر است.
 - وزن ادراکی است که از احساس نظم حاصل می‌شود.
 - عاطفه: احساسات و حالت‌هایی همچون اندوه، شادی، عشق و ...
 - توجه به فضای عاطفی و آهنگ متن سبب کشف لحن می‌شود (عاطفه + آهنگ و وزن متن = کشف لحن)
 - کشف لحن باعث دل‌نشین‌تر شدن خوانش و آسان‌تر شدن درک محتوا می‌شود.
 - هم‌سویی وزن و عاطفه، قدرت اثرگذاری شعر را بالا می‌برد و فضای شعر را غنی‌تر می‌کند.
 - (۱) وزن شاد (مثل مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن): برای بیان شادی و نشاط درونی
 - (۲) وزن پرسوز و سنگین (مثل مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن): برای بیان سوز و گداز درونی و مرثیه (به عنوان مثال اشعار مرثیه‌ای)
 - (۳) وزن کوبنده (مثل فاعولن فاعولن فاعولن فعل): برای افزودن و غنی‌سازی بار حماسی متن.
- مثال‌های سه مورد بالا:
- (۱) ما همه چشمیم و تو نور ای صنم
 - (۲) آن پیکر شریف چو بر روی خاک ماند
 - (۳) زمین آمد از ستم اسپان به جوش
- چشم بد از روی تو دور ای صنم
بر روی او پیاده گذشت و سواره هم
به ابر اندر آمد فغان و خروش

درس ۳: واج آرایی و واژه آرایی

بدیع دو نمود لفظی و معنوی دارد. عواملی که موسیقی لفظی را پدید می آورند، بدیع لفظی می خوانیم. واج آرایی و واژه آرایی گونه ای از بدیع لفظی است. واج آرایی، تکرار یک واج (صامت یا مصوت) در سخن است که بر موسیقی و تأثیر آن می افزاید.

مثال

خیزید و خزاید که هنگام خزان است باد خنک از جانب خوارزم وزان است (واج آرایی «ز» و «خ»)

واژه آرایی، تکرار واژه در سخن که بر موسیقی آن می افزاید.

مثال

پس هستی من ز هستی اوست تا هستم و هست، دارمش دوست (واژه هستی تکرار شده)

نکات مهم

- ۱ آرایه های ادبی در دو بخش بررسی می شوند. بیان و بدیع. (پس بیان و بدیع همان آرایه های ادبی هستند).
- ۲ در واج آرایی فقط آوا اهمیت دارد و شکل نوشتاری اهمیت ندارد. (مثلاً نظم / نبین / دلپذیر / عزیز می توانند واج آرایی بسازند).
- ۳ واج آرایی صامت ها از مصوت ها محسوس تر است.
- ۴ در واژه آرایی اساس بر خوانش است، نه نوشتار. (مثلاً خار و خوار می توانند تکرار بسازند).
- ۵ وقتی چند واژه ریشه و معنای یکسان داشته باشند، می توانیم آن ها را تکرار به حساب بیاوریم.
- ۶ مثلاً: کاتچنان ماهی نهان شد زیر میخ / ای دریغا ای دریغا ای دریغ (در این جا واژه دریغ ۳ بار تکرار شده است).
- ۷ تکرار مصوت های _ را تتابع اضافات می نامند. (هر زمان تتابع اضافات داشتیم، واج آرایی نیز داریم).
- ۸ واج های «ج / چ / س / ک / ش» در واج آرایی محسوس تر هستند.

پایه دوازدهم

درس ۱: تاریخ ادبیات قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

عدم رشد و شکوفایی قابل توجه در ادبیات ایران، از انقراض صفویه (۱۱۴۸ ه.ق) تا آغاز سلطنت فتحعلی شاه قاجار (۱۲۱۲ ه.ق) رویگردانی شاعران از سبک هندی، با وجود مشاهده تأثیراتی از سبک هندی و مکتب وقوع اداره انجمن ادبی اصفهان توسط مشتاق اصفهانی و ادیبانی دیگر در زمان نادرشاه افشار و کریم خان زند رونق بازگشت به شیوه و الگوی گذشتگان در ادبیات با روی کار آمدن سلسله قاجار و تثبیت حکومت مرکزی اداره انجمن ادبی نشاط توسط عبدالوهاب نشاط تأسیس انجمن ادبی خاقان به ریاست فتحعلی شاه هدف این انجمن: رهایی بخشی شعر از انحطاط و تباهی اواخر دوره صفوی به بعد از طریق تقلید آثار پیشینیان → پیدایش «سبک بازگشت» حد واسط سبک هندی و سبک دوره بیداری

عوامل مؤثر در ایجاد نهضت بازگشت ادبی -

- ۱ تاراج کتابخانه اصفهان، افتادن کتاب های کتابخانه سلطنتی به دست مردم و ارتباط اهل ذوق با ادب کهن
- ۲ توجه به ادبیات در دربار شاهان قاجار و رونق شاعری و مدح شاهان
- ۳ تضعیف جامعه در اثر شکست ایران از روسیه تزاری
- ۴ فقر فرهنگی جامعه و سستی و رخوت حاکم بر ادبیات → پیروی شاعران دوره بازگشت از اسلوب های کهن توجه به سبک خراسانی و سبک عراقی و تکرار شنیده ها در سطوح زبانی، ادبی (تخیل) و فکری (اندیشه)
- ۵ هاتف اصفهانی، از مشهورترین شاعران این دوره
- ۶ صبا کاشانی، قاتنی شیرازی و سروش اصفهانی، قصیده سرایی به سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی
- ۷ نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی و مجمر اصفهانی، غزل سرایی به سبک حافظ و سعدی و دیگر شاعران سبک عراقی
- ۸ اهمیت شاعران دوره بازگشت: نجات زبان شعر از سستی اواخر سبک هندی با وجود عدم تأثیر در نوآوری و تکامل
- ۹ صبا کاشانی، فتحعلی خان صبا کاشانی، شاخص ترین شاعر دوره بازگشت؛ قصیده سرا، غزل سرا و مثنوی سرا
- ۱۰ مثنوی ها: «گلشن صبا» به تقلید از بوستان سعدی و «خداوندنامه» (حماسه ای مذهبی در بیان معجزات پیامبر ﷺ و دلآوری های علی علیه السلام)

نشاط اصفهانی، میرزا عبدالوهاب نشاط

مهارت در نظم و نثر

مجموعه آثار منظوم و منثور او: «گنجینه نشاط» / قصاید بلند / کم نظیر در غزل سرایی میان هم روزگاران از اواسط دوره قاجار، طرح مباحثی در مورد علل شکست و عقب افتادگی ایران در جامعه و انتقاد از شعر دوره بازگشت ورود موضوعات جدید در جامعه و ادبیات ورود اصطلاحات و لغات غربی در شعر

مردمی شدن شعر و تبدیل آن به صدای فریاد آن‌ها

توجه شاعران به محتوا بیش از صور خیال و جنبه‌های شاعرانه

رسیدن به لزوم تغییر و دگرگونی در شعر برای بیان مسائل و پدیده‌های تازه

سفرهای شاهان قاجار به فرنگ ← آشنایی آنان با تحولات جهانی

سرعت بخشیدن بیداری جامعه توسط تحصیل کردگان و روشنفکران همگام با تغییرات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی

انتشار افکار آزادی خواهانه

تحولات سیاسی و اجتماعی در ایران و جهان

حرکت به سوی نوآوری و نوگرایی با گرایش ضد استبدادی و نیز ضد استعماری

نتیجه این تحولات و تحركات: صدور فرمان مشروطیت با امضای مظفرالدین شاه در سال ۱۳۲۴ ه.ق.

– عوامل مؤثر در بیداری جامعه –

۱ جنگ‌های نافرجام ایران و روس

۲ توجه مردم به واقعیت‌ها و امکانات فنی دنیای جدید

۳ کوشش‌های عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه، در روی آوردن به دانش و فنون نوین

۴ اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل

۵ رواج صنعت چاپ و روزنامه نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی

۶ تأسیس مدرسه دارالفنون به فرمان امیرکبیر و آموزش دانش‌های نوین در آن

– وضعیت عمومی زبان و ادبیات در دوره بیداری –

نقد شرایط موجود توسط شعرای آزادی خواه و گروهی از روشنفکران

مخالفت دولت با این نقد و نقادی

برخی از این نقادان: ملک الشعرای بهار، نسیم شمال، میرزا فتحعلی آخوندزاده، عبدالرحیم طالبوف و میرزا آقاخان کرمانی

ادبیات گویای اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن روزگار: «ادبیات بیداری» یا «ادبیات مشروطه»

ظهور مفاهیمی نو؛ مثل آزادی، وطن، قانون خواهی و مبارزه با استبداد و استعمار

در جایگاه بعدی، بحث از حقوق اجتماعی، برانگیختن احساسات ملی و میهنی، توجه به فراگیری علوم جدید، پیکار با بیگانه و بیگانه خواهی، انتقاد از نابسامانی‌ها، نفی عقاید

خرافی در جامعه و سخن از حقوق زنان

– شعر دوره بیداری –

برای ارتباط با توده مردم و انتقال مفاهیم جدید با زبانی ساده؛ برگزیدن زبان محاوره تا قابل فهم تر باشد.

شکل گیری نهضت ساده نویسی همراه با نهضت آزادی خواهی

نقد مظاهر استبداد و استعمار با زبان ادبی

تبدیل شعر به ابزار بیان هنرمندانه واقعیات و وسیله بهبود زندگی

انتشار شعر از طریق روزنامه‌ها و مطبوعات

تمرکز عمده فعالیت‌های سیاسی و مطبوعاتی در تهران و از جمله، شعر و ادب

مخاطبان تهرانی بیشتر، حتی برای روزنامه «نسیم شمال» که سید اشرف الدین در رشت منتشر می کرد.

بعد از تهران، رونق بازار سیاسی و مطبوعاتی در تبریز (مقر ولیعهد)

– برخی از شاعران دوره بیداری –

محمدتقی بهار (ملک الشعرا)، آشنایی عمیق با زبان فارسی و ادبیات کهن

آگاهی از مسائل روز جامعه

به کارگیری این شناخت و توانمندی در خدمت آزادی و وطن خواهی

شعر در سبک خراسانی با زبانی حماسی

تحقیق و تدریس در دانشگاه

فعالیت در حوزه سیاست و روزنامه نویسی

برخی آثار: «تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران»، «سبک شناسی؛ تاریخ تطور نثر فارسی»، «دیوان اشعار» و تصحیح‌های ارزشمند از متون کهن و مقالات علمی بسیار

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

علوم و فنون ادبی

ادیب الممالک فراهانی، میرزا محمدصادق امیری فراهانی

از جانب مظفرالدین شاه، ملقب به ادیب الممالک

فعالیت اصلی اش: روزنامه نگاری

سر دبیری روزنامه مجلس

شعرش آمیخته با زندگی سیاسی او

دیوان شعر، شامل قصاید، ترجیع بندها و مستطها، بیانگر بسیاری از حوادث و اوضاع آن روزگار

بیشتر قصیده سروده

غلبه مضامین وطنی، سیاسی و اجتماعی در شعرش

سید اشرف الدین گیلانی (نسیم شمال)، یافتن جایگاه در میان مردم شعرهای ساده و عامیانه

انتشار شعرها در روزنامه «نسیم شمال»

زبان ساده و طنزآمیز در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن

مؤثر در بیداری مردم

از اشعار انتقادی او: «ای قلم»

ایرج میرزا، به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان

چیره دست در طنز، هجو و هزل

جایگاه خانوادگی (از نوادگان فتحعلی شاه قاجار) و تفکرات شخصی او، مانع قرارگرفتن در ردیف شاعران آزادی خواه مشروطه با وجود داشتن اندیشه های نوگرایانه

ابتکار در ترجمه های منظوم از شعرهای غربی، مانند قطعه «قلب مادر»

عارف قزوینی، شاعر وطنی و از موسیقی دانان بزرگ عهد مشروطیت

هنر خاص وی: تصنیف ها و ترانه های مینوی مؤثر در برانگیختن مردم و آزادی خواهی

شعر عارف: ساده و دور از پیچیدگی

وی مضامین وطن دوستی و ستیز با نادانی را با آوازی زیبا و پرشور می خواند.

دردمندی و عشق به میهن

فرخی یزدی، از شاعران شاخص این دوره

زندانی شدن به سبب آزادی خواهی

تحت تأثیر شاعران گذشته به ویژه مسعود سعد (حسیه سرا) و سعدی

شکوفایی طبع با آشنایی با سعدی

نماینده مردم یزد در دوره هفتم مجلس

استوار بر اندیشه های آزادی خواهانه و وطن دوستانه

در زندان به قتل رسید.

میرزاده عشقی، سید محمدرضا میرزاده عشقی، شاعر، روزنامه نگار، نمایش نامه نویس و نظریه پرداز دوره مشروطیت

افشاگری اعمال پلید و مقاصد شوم رجال خائن زمان در روزنامه اش «قرن بیستم»

پیش از رسیدن به اوج شکوفایی به امر رضاخان ترور شد، به دلیل جسارت و بی پروایی در بیان اندیشه های سیاسی، اجتماعی و وطن پرستانه

مهم ترین اثرش: نمایش نامه منظوم «ایده آل» یا «سه تابلوی مریم»

– نثر فارسی در قرن های ۱۲ و ۱۳ (دوره بیداری) –

دگرگونی هایی در نثر، در سال های انقلاب مشروطه

حرکت به سمت سادگی و بی پیرایگی

عوامل این دگرگونی ها: رواج و گسترش روزنامه نگاری، روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی بر اثر ارتباط با ادبیات اروپا و تغییر مخاطب نوشته ها

پیشگامان ساده نویسی: قائم مقام فراهانی، ناصرالدین شاه قاجار، عبدالرحیم طالبوف، میرزا آقاخان کرمانی، زین العابدین مراغه ای، علامه دهخدا

نزدیکی نوشته ها به زبان مردم کوچه و بازار

– موضوع ها و حوزه های ادبی نثر دوره مشروطه –

۱ روزنامه نگاری، انتشار بیشتر مطالب نویسندگان در روزنامه ها در سال های اول مشروطه

تعدد روزنامه های دربردارنده مطالب سیاسی، اجتماعی و گاه علمی در این دوره

مهم ترین روزنامه ها: «صور اسرافیل» با مدیریت میرزا جهانگیرخان صور اسرافیل، «نسیم شمال» با مدیریت و نویسندگی سید اشرف الدین گیلانی

بیان مسائل سیاسی، اجتماعی با لحنی انتقادی و طنزآمیز در این دو روزنامه

انتشار مجله «بهار» نشریه ای ادبی به وسیله میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی (پدر پروین اعتصامی)

پس از آن، دو مجله «دانشکده» و «نوبهار» با مدیریت ملک الشعرا بهار

۲ داستان نویسی: نبود سابقه داستان نویسی به شیوه جدید (رمان نویسی) در ادبیات کلاسیک فارسی

– این نوع ادبی: محصول یک قرن گذشته –

- آغاز نوشتن رمان (داستان بلند) به مفهوم امروزی توسط نویسندگان ایرانی پیش از انقلاب مشروطه از طریق ترجمه رمان‌های تاریخی غربی بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان‌های تاریخی در عصر مشروطه به دو سبب: **۱)** وجود نوعی باستان‌گرایی و روحیه کاوشگرانه در شناخت هویت گذشته میان نویسندگان **۲)** درسرگمتر نگارش رمان‌های تاریخی و اجتماعی سطحی در قیاس با کارهایی مثل روزنامه‌نویسی یا نوشتن رمان سیاسی به دلیل سیاست‌های رایج در جامعه به‌جز تعداد اندکی رمان تاریخی، رمان دیگری نوشته نشد.
- برخی رمان‌نویسان: محمداقبر میرزا خسروی، نویسنده رمان «شمس و طغرا»، میرزا حسن‌خان بدیع با دو اثر «شمس‌الدین و قمر» و «داستان باستان» **۳)** نمایش‌نامه‌نویسی: نوع ادبی جدیدی در ایران فاقد سابقه در ادب کهن با شکل غربی رواج با رفت و آمد ایرانیان به اروپا در دوره ناصرالدین‌شاه نخستین نمایش‌نامه‌نویس: میرزا آقا تبریزی چند نمایش‌نامه کوتاه تألیف کرد که به سبب انتشار برخی از آن‌ها در صدر مشروطه، تنها نمونه ادبیات نمایشی این دوره‌اند.
- دارای زبان ساده، روان، بی‌تکلف و عوام‌فهم ماند نثر داستانی پیش از مشروطه **۴)** ترجمه: از عوامل مؤثر در رشد آگاهی و تحول اندیشه ایرانیان در سال‌های قبل از مشروطه آغاز ترجمه آثار اروپایی در ایران با تأسیس چاپخانه در زمان فتحعلی‌شاه از مهم‌ترین آثار ترجمه‌شده این دوره: ترجمه میرزا حبیب اصفهانی از «سرگذشت حاجی بابای اصفهانی» اثر جیمز موریه **۵)** تحقیقات ادبی و تاریخی، فاقد جاذبه در دوره مشروطه به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه‌نویسی و موضوعات دیگر تنها اثر قابل توجه: «تاریخ بیداری ایرانیان» تألیف ناطق‌الاسلام کرمانی با موضوع تاریخ مشروطه

– برخی از نویسندگان این دوره –

- قائم‌مقام فراهانی: از معروف‌ترین نویسندگان و سیاستمداران بزرگ این دوره خدمات و اقدامات بزرگ سیاسی مؤثر در ادبیات سبک نویسندگان فارسی قبل از او: همراه با تکلف و تصنع اثر قائم‌مقام: از بین بردن تکلف با تغییر سبک نگارش و نوشتن مسائل عصر با کاربرد زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب‌المثل به سبک گلستان سعدی اثر شیوه جدید قائم‌مقام: اقبال عاقله به نثر عبارات کوتاه و نیز گاه موزون و مسجع‌اند.
- قائم‌مقام: احیاکننده نثر فارسی «منشآت»، مهم‌ترین اثر قائم‌مقام علامه علی‌اکبر دهخدا: از پیشگامان نثر جدید فارسی شعر هم می‌سرود. همکاری با روزنامه صوراسرافیل انتشار مجموعه نوشته‌های طنزآمیز سیاسی اجتماعی او با عنوان «چرند و پرند» در صوراسرافیل انتشار روزنامه «سروش» در استانبول نقش مؤثر در رواج نثر ساده و عامیانه که بعدها در داستان‌های محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت به کار رفت. حاصل پژوهش‌های او در فرهنگ‌نویسی: کتاب ارزشمند «لغت‌نامه»، مفصل‌ترین کتاب لغت زبان فارسی. دیگر اثر او: «امثال و حکم».

جامعه‌شناسی

پایه دهم

درس ۱: کنش‌های ما (آنچه انجام می‌دهیم)

- تمامی مخلوقات، از جمله انسان، در جهان در هر لحظه، کاری انجام می‌دهند. در علوم انسانی، به فعالیت‌هایی که انسان انجام می‌دهد، کنش می‌گویند و به انجام‌دهنده آن، کنشگر می‌گویند.
- کنش انسانی دارای ویژگی‌هایی است که رفتار انسان را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند. بنابراین، عامل تمایز فعالیت‌های انسان از فعالیت‌های سایر مخلوقات، ویژگی‌های موجود در کنش انسانی است.

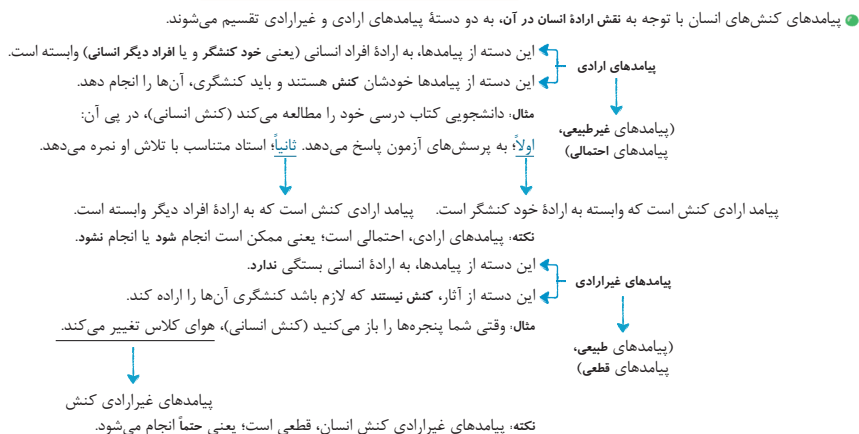
ویژگی‌های کنش انسانی

- کنش، آگاهانه است. یعنی کنش آدمی وابسته به آگاهی اوست و بدون آگاهی انجام نمی‌شود. **۱)** آگاهانه بودن مثال: اگر آگاهی خود را نسبت به معانی کلمات از دست بدهیم، از گفتار بازمی‌مانیم. مثال: هنگام استفاده از یک کالای پیچیده، به علت عدم آگاهی از روش استفاده از آن، به سراغ دفترچه راهنمای آن می‌رویم.

- کنش به اراده انسان وابسته است؛ یعنی تا خواست و اراده افراد نباشد، انجام نمی‌شود.
- نکته (۱)، در انجام کنش، علاوه بر آگاهی، اراده نیز لازم و ضروری است. زیرا ممکن است فردی به کاری آگاه باشد، ولی تصمیم (اراده) به انجام آن نگیرد.
- نکته (۲)، فعالیت‌های طبیعی بدن، مانند ضربان قلب، گردش خون و بسته شدن ناخودآگاه چشم در مواجهه با خطر، کنش نیستند. زیرا به صورت ارادی انجام نمی‌شوند.
- مثال، قرار گرفتن انسان‌ها بر سر دوراهی، نشان‌دهنده ارادی بودن کنش است.
- فعالیت‌های انسانی، با قصد و هدف خاصی انجام می‌شود، اگرچه ممکن است انسان همیشه به هدف خود نرسد؛ بنابراین پرسش «چرا چنین کاری را کردی؟» را می‌توان از هر کنشگری پرسید.
- مثال، انسانی که به رودخانه می‌رود، از این کار هدفی دارد. یا قصد شنا دارد، یا قصد ماهی‌گیری و ...
- با توجه به سه ویژگی قبلی (آگاهانه، ارادی و هدفدار بودن کنش)، یک ویژگی دیگر برای کنش انسانی پدید می‌آید. کنش انسان، برخلاف رفتار سایر مخلوقات، معنادار است.
- مثال، وقتی دانش‌آموزی در کلاس، دست خود را بالا می‌آورد، معنای کار او اجازه‌خواستن از معلم است.

آثار و پیامدهای کنش انسانی

نکته

در بسیاری از موارد، آدمیان کنش‌های خود را با توجه به پیامدهای ارادی و غیر ارادی آن انجام می‌دهند و از انجام برخی کنش‌ها، به دلیل پیامدهای نامطلوبشان خودداری می‌کنند.

درس ۲: پدیده‌های اجتماعی (آنچه با هم پدید می‌آوریم)

کنش که به معنای فعالیت‌های انسانی است، با ملاک‌های مختلفی، به انواعی تقسیم می‌شوند:

ملاک تقسیم‌بندی	انواع کنش	توضیحات
محسوس یا غیرمحسوس بودن	درونی	کنش‌های ذهنی انسان هستند که قابل مشاهده نیستند. مثال، تفکر، تخیل و تصور کردن
	بیرونی	کنش‌هایی هستند که محسوس و قابل دیدن‌اند. مثال، راه رفتن، خوابیدن، قدم زدن و ...
ارتباط و توجه به دیگران در انجام کنش	فردی	در انجام آن، انسان به دیگران توجهی ندارد. مثال، به تنهایی به موسیقی گوش‌دادن
	اجتماعی	نوعی کنش است که با توجه به دیگران انجام می‌شود. در کنش اجتماعی، آگاهی و اراده کنشگر، ناظر به دیگران، ویژگی‌ها و اعمال آن‌هاست. نکته (۱)، عامل تبدیل کنش فردی به کنش اجتماعی، توجه به دیگران است. نکته (۲)، کنش اجتماعی، ممکن است بدون حضور فیزیکی دیگران انجام شود. مثال، رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی در نیمه شب و به دور از چشم دیگران

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

کنش اجتماعی

کنش انسانی

کنش اجتماعی

● کنش اجتماعی، نوعی کنش انسانی است که در آن، آگاهی، اراده و توجه آدمی، ناظر به دیگران است. بنابراین کنش انسانی، عام‌تر از کنش اجتماعی است.

● کنش اجتماعی و پیامدهای آن، پدیده‌های اجتماعی نامیده می‌شوند؛ در عین حال، کنش اجتماعی، خردترین پدیده اجتماعی است و سایر پدیده‌های اجتماعی، آثار و پیامدهای آن می‌باشند.

پدیده اجتماعی

آن‌چه ما انسان‌ها با هم پدید می‌آوریم، پدیده‌های اجتماعی نامیده می‌شود. [بانک، مسجد، پلیس، مدرسه، هنجار و ارزش، از پدیده‌های اجتماعی‌اند. بسیاری از آداب‌هایی که ما مراعات می‌کنیم، محصول پدیده‌های اجتماعی اطراف ما هستند که به صورت فرصت‌ها و محدودیت‌ها پیش روی ما قرار می‌گیرند.]

– بررسی دو مورد از پدیده‌های اجتماعی –

۱) هنجار اجتماعی، شیوه انجام کنش اجتماعی است که مورد قبول افراد جامعه قرار گرفته است. مثلاً در هر جامعه‌ای، احوال‌پرسی از دیگران، شیوه‌های معینی دارد.
۲) ارزش اجتماعی، آن دسته از پدیده‌های مطلوب و خواستنی‌اند که مورد توجه و پذیرش هستند و افراد یک جامعه نسبت به آن‌ها گرایش و تمایل دارند. برای مثال، نظم، ادب و عفت از ارزش‌های اجتماعی است.

تکات: اگر کنش اجتماعی نباشد، هیچ هنجاری شکل نمی‌گیرد و هیچ‌یک از ارزش‌های اجتماعی محقق نمی‌شوند.
ارزش‌ها ← از جنس هدف و مقصودند.
هنجارها ← از جنس وسیله و روش رسیدن به ارزش‌ها هستند.

– شیوه شکل‌گیری پدیده‌های اجتماعی (ارزش‌ها و هنجارها) –

● ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی از طریق کنش‌های اجتماعی تحقق می‌یابند و پدیده‌های جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی را ضروری می‌سازند تا از طریق تعلیم و تربیت، تشویق و تنبیه ارزش‌ها و هنجارها را به افراد منتقل کنند. افراد با عمل کردن براساس ارزش‌ها و هنجارها، موجب تداوم و استمرار آن‌ها می‌شوند.

خلاصه کنش اجتماعی ← تحقق ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی ← ضروری ساختن پدیده‌های جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی ← انتقال ارزش‌ها و هنجارها از طریق تعلیم و تربیت ← عمل کردن افراد مطابق ارزش‌ها و هنجارها ← تداوم و استمرار پدیده‌های اجتماعی مانند ارزش‌ها و هنجارها
● تمامی پدیده‌های اجتماعی خرد و کلان، به همین طریق شکل می‌گیرند.

نکته ۱ ● پدیده‌های اجتماعی را انسان‌ها در ارتباط با یکدیگر به وجود می‌آورند و از آن‌جا که افراد با آگاهی، اراده و هدف عمل می‌کنند، پدیده‌های اجتماعی معنادار هستند.

نکته ۲ ● پدیده‌های اجتماعی، به مرور از انسان‌هایی که آن‌ها را به وجود آورده‌اند، مستقل می‌شوند. اما پدیده‌های اجتماعی با پدیده‌های طبیعی متفاوت هستند.

درس ۳: جهان اجتماعی (دنیای گسترده ما)

- جهان، واژه‌ای است که معمولاً برای اشاره به مجموعه‌های بزرگ به کار می‌رود. جهان اجتماعی نیز، مجموعه پدیده‌های اجتماعی است.
- برای شناخت بهتر مفهوم جهان اجتماعی، آن را با موجودات زنده مقایسه می‌کنیم. در هر مقایسه‌ای، تفاوت‌ها و شباهت‌های دو مفهوم باید بررسی شود.

مقایسه جهان اجتماعی با موجودات زنده

۱) **شباهت‌ها** جهان اجتماعی، همانند موجودات زنده، اعضای مختلفی دارد و این اعضا در ارتباط با هم، از نوعی نظم برخوردارند. نظم از ویژگی‌های مهم جهان اجتماعی است.
اعضای جهان اجتماعی، همانند اعضای موجودات زنده، به یکدیگر وابسته‌اند و در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند.
جهان اجتماعی ← اعتباری است و با اراده و آگاهی انسان به وجود می‌آید. آگاهی و شناختی که جهان اجتماعی براساس آن شکل می‌گیرد، آگاهی مشترک و عمومی است.
۲) **تفاوت‌ها** عضویت اعضا و نظم در موجودات زنده ← تکوینی است؛ یعنی براساس آگاهی و اراده اعضا به وجود نمی‌آید و به همین دلیل، با اراده اعضا تغییر نمی‌کند.
موجودات زنده طول عمر معینی دارند. آن‌ها از طریق زاد و ولد، زندگی خود را در طول زمان تداوم می‌بخشند. ویژگی‌های آن‌ها از طریق وراثت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شوند. اما جهان اجتماعی با انتقال فرهنگ خود به نسل‌های بعد تداوم می‌یابد. فرهنگ از طریق وراثت از نسلی به نسل دیگر منتقل نمی‌شود.

نکته

هرگاه یک نسل نتواند فرهنگ خود را حفظ کند یا نتواند آن را به نسل بعد منتقل سازد:

(الف) جهان اجتماعی آن فرو می‌ریزد.

(ب) جهان اجتماعی آن دگرگون شده و به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می‌شود.

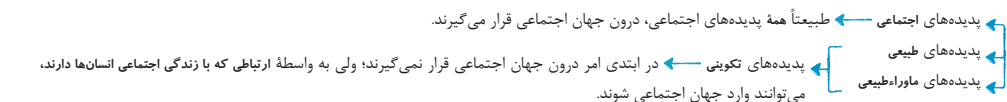
جامعه و فرهنگ

جامعه گروهی از انسان‌ها هستند که سالیان متمادی با هم زندگی می‌کنند. اما فرهنگ، شیوه زندگی این افراد است. نوع خوراکی‌ها، پوشش‌ها، آداب و رسوم، باورها و ارزش‌های اخلاقی و ... از ویژگی‌های فرهنگی هستند.

فرهنگ عمومی	آن بخش از فرهنگ، که همه اعضای جهان اجتماعی در آن اشتراک دارند، فرهنگ عمومی است.
خرده‌فرهنگ	بخش‌هایی از فرهنگ که مربوط به قوم، قشر، صنف یا گروه خاصی است، خرده‌فرهنگ نامیده می‌شود. خرده‌فرهنگ‌های سازگار با فرهنگ عمومی، خرده‌فرهنگ موافق نامیده می‌شوند. اغلب خرده‌فرهنگ‌ها با فرهنگ عمومی سازگارند. خرده‌فرهنگ‌های ناسازگار با فرهنگ عمومی، ضدفرهنگ نام دارد.

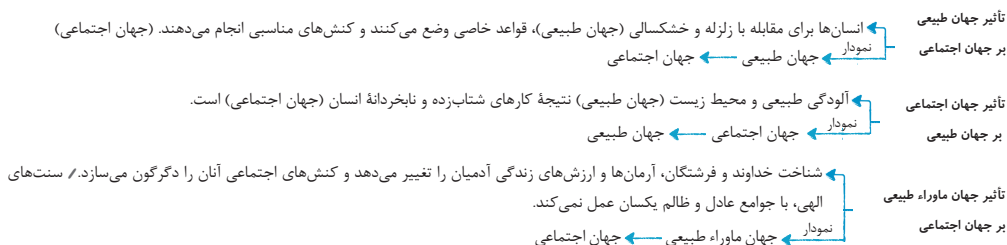
گستره جهان اجتماعی

منظور از گستره جهان اجتماعی، مجموعه پدیده‌هایی است که درون این جهان قرار می‌گیرند. به طور کلی از سه دسته پدیده می‌توان نام برد که وضعیت قرارگیری هر یک در جهان اجتماعی را بررسی می‌کنیم:

هر دسته از این پدیده‌ها، سازنده یک جهان متفاوت است: (۱) جهان اجتماعی (۲) جهان طبیعی (۳) جهان فوق طبیعی

این جهان‌ها بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند و از یکدیگر تأثیر می‌پذیرند. این تأثیر و تأثر، موجب گسترش جهان اجتماعی و ورود پدیده‌های طبیعی و فوق طبیعی به جهان اجتماعی می‌شود. در ادامه به بررسی برخی از این تغییرات می‌پردازیم:

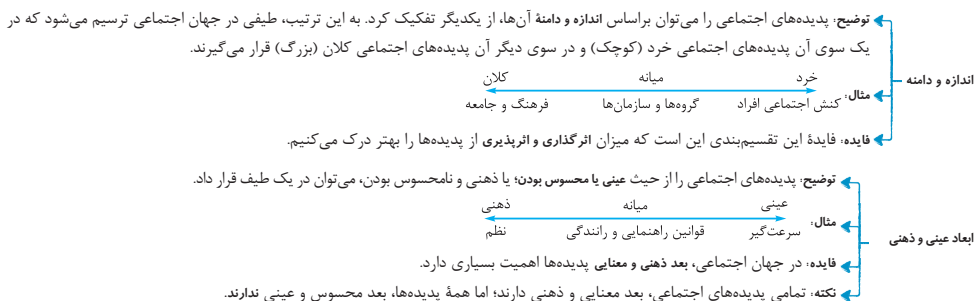

درس ۴: اجزاء و لایه‌های جهان اجتماعی (تشریح جهان اجتماعی)

برای شناخت بهتر جهان اجتماعی، آن را با موجودات زنده مقایسه می‌کنند. جهان اجتماعی، همانند بدن موجودات زنده، از اجزاء و لایه‌هایی تشکیل شده است.

اجزای جهان اجتماعی

پدیده‌های اجتماعی، اجزای جهان اجتماعی‌اند که می‌توان آن‌ها را با توجه به دو معیار تقسیم‌بندی کرد:

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

جامعه‌شناسی

لایه‌های جهان اجتماعی

اعضای بدن موجودات زنده، از لحاظ اهمیت یکسان نیستند و مغز، اهمیت بیشتری نسبت به سایر اعضا دارند. در جهان اجتماعی نیز، برخی لایه‌های جهان اجتماعی، از اهمیت بیشتری برخوردارند.

- بخش‌هایی از جهان اجتماعی هستند که به آسانی تغییر می‌کنند و تغییر آن‌ها، تحول مهمی در جهان اجتماعی پدید نمی‌آورد. - می‌توانند حذف شوند و با حذف آن‌ها، جهان اجتماعی هم‌چنان تداوم می‌یابد. - هیچ جامعه‌ای بی‌نیاز از هنجارها و نمادها نیست؛ اما هنجارها و نمادها برحسب شرایط قابل تغییراند. تغییر آن‌ها تا زمانی که به تغییر در لایه‌های عمیق منجر نشود، موجب تغییر و تحول بنیادین در جهان اجتماعی نمی‌شود. - بخش‌هایی از جهان اجتماعی هستند که به آسانی تغییر نمی‌کنند و اگر حذف شوند، جهان اجتماعی فرو می‌ریزد. - تأثیرات تعیین‌کننده بر جهان اجتماعی دارند.	لایه‌های سطحی جهان اجتماعی (هنجارها و نمادها)
- عمیق‌ترین لایه جهان اجتماعی ← عقاید کلانی که بر ارزش‌های اجتماعی تأثیر می‌گذارد. - باور و اعتقاد انسان‌ها نسبت به اصل جهان - عمیق‌ترین پدیده‌های اجتماعی ← جایگاه انسان در جهان - تفسیر انسان‌ها از مرگ و زندگی خود - نکته، هر جهان اجتماعی براساس عقاید خود، هنجارها، ارزش‌ها و نمادهای خود را سازمان می‌دهد.	لایه‌های عمیق جهان اجتماعی (عقاید و ارزش‌ها)

نهادهای اجتماعی

وقتی اجزا و لایه‌های جهان اجتماعی را در ارتباط با هم در نظر بگیریم، نهادهای اجتماعی آشکار می‌شوند.

مجموعه‌ای از عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهایی است که برای رفع نیازهای معینی از افراد و جهان اجتماعی اختصاص پیدا می‌کند. شیوه قابل قبول تأمین بعضی از نیازهای افراد را معین می‌سازد و متقابلاً شیوه‌های غیر قابل قبول را طرد می‌کند. در تمامی جهان‌های اجتماعی وجود دارد، ولی انواع و اشکال متفاوتی دارد. مثال، خانواده، تعلیم و تربیت، سیاست و اقتصاد، از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی‌اند.

برای نمونه اجزاء و لایه‌های نهاد تعلیم و تربیت در جدول زیر آمده است:

نهاد تعلیم و تربیت			
نمادها	هنجارها	ارزش‌ها	عقاید
دفتر، قلم، دانش آموز، کلاس	برای دانش‌آوردن، باید به مدرسه رفت.	دانایی از نادانی بهتر است.	انسان تربیت‌پذیر است.

پایه دوازدهم

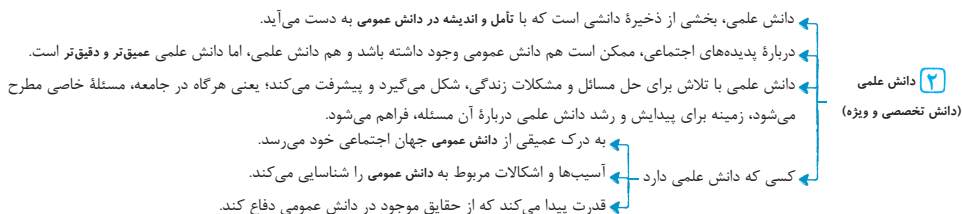
درس ۱: ذخیره دانشی

آدمی تا قبل از این که بتواند سخن بگوید، از راه حواس، می‌فهمد. اما وقتی زبان می‌گشاید، به دریافت‌های حسی خویش بسنده نمی‌کند و برای شناخت جهان اطراف خود، از دانسته‌های دیگران نیز بهره می‌برد. او با تفکر و تعقل، از دیده‌ها، شنیده‌ها و خوانده‌هایش فراتر می‌رود، معنای پدیده‌های اطراف خود را درک می‌کند و به آگاهی گسترده‌تری از عالم و آدم می‌رسد. هم‌چنین از طریق مدرسه، دانشگاه و ... بر دانش خود می‌افزاید.

هر آنچه فرد از تجربه‌های فردی و اجتماعی خود، مطالعات مدرسه‌ای، دانشگاهی و ... می‌آموزد، ذخیره دانشی یا ذخیره آگاهی او را تشکیل می‌دهد. هر فرد، گروه، قوم، جامعه و امتی، یک ذخیره دانشی دارد. ذخیره دانشی، راهنمای زندگی افراد و گروه‌هاست. ذخیره دانشی از دو بخش تشکیل شده است: (۱) دانش عمومی (۲) دانش علمی

دانش علمی و دانش عمومی

انسان‌ها با تولد و ورود به جهان اجتماعی، در مجموعه‌ای از دانش‌ها با دیگران سهیم و شریک می‌شوند. این نوع از دانش را دانش عمومی می‌نامند. اگر این آگاهی‌ها و دانش‌ها نباشند، زندگی اجتماعی مختل می‌شود. جهان اجتماعی فرو می‌پاشد. از آن‌جا که ما انسان‌ها با هم زندگی می‌کنیم، مجبور هستیم خودمان به تنهایی، دانش لازم برای کنش‌هایمان را تولید کنیم؛ بلکه جهان اجتماعی، این دانش عمومی را در اختیار ما قرار می‌دهد. درباره آن کمتر می‌اندیشیم. دانش عمومی، گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی ماست که بیشتر از آن استفاده می‌کنیم. در تعامل با یکدیگر آن را به کار می‌بریم. دانش عمومی برای زندگی اجتماعی، مانند هوا برای انسان است.

نکته

در مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی اجتماعی:
الف) همه کسانی که از دانش عمومی برخوردارند، این مشکلات را می‌شناسند و برای حل برخی از آن‌ها راه حل‌هایی پیشنهاد می‌کنند.
ب) افرادی که درباره این مسائل شناخت علمی دارند، از شناختی دقیق برخوردارند و می‌توانند برای آن‌ها راه حل‌های صحیح پیدا کنند.

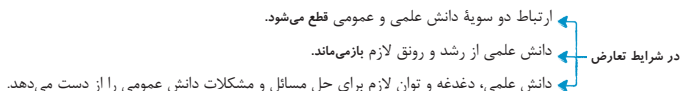
تعارض میان دانش علمی و دانش عمومی

گاهی میان دانش عمومی و دانش علمی یک جهان اجتماعی تعارض‌هایی پدید می‌آید. اعضای جهان اجتماعی برای حل این تعارض‌ها، تلاش می‌کنند. این تعارض‌ها به دو شیوه حل می‌شوند: ۱) رهاکردن بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخشی دیگر (۲) طرح ایده‌های جدید.

- بررسی یک مثال در ارتباط با تعارض دانش علمی و دانش عمومی -

جهان‌های اجتماعی مختلف، براساس هویت فرهنگی خود، تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند. مثلاً جهان متجدد، براساس هویت دنیوی خود، فقط علم تجربی را علم می‌داند و علوم عقلانی و وحیانی را علم محسوب نمی‌کند.

وقتی چنین رویکردی به جوامع دیگر (که علم را به تجربه محدود نمی‌کنند و عقل و وحی را نیز می‌پذیرند)، سرایت می‌کند. در این جوامع، تعاریف متعدد و گاه متضاد، از علم رواج می‌یابد و در ذخیره دانشی آن‌ها تعارض‌هایی پدید می‌آورد.

نکته

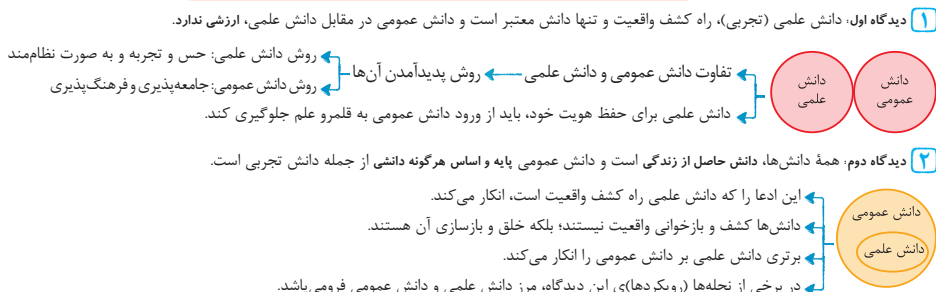
برای حل تعارض‌هایی مانند تعارض بالا، ایده علوم انسانی و اجتماعی بومی (اسلامی و ایرانی) در کشور ما مطرح شده است. این علوم باید دارای دو ویژگی باشد:

۱) همسو با هویت فرهنگی خودمان و ناظر به حل مسائل جامعه ما باشد.	یعنی در حل مسائل و مشکلات بومی ما، مفید و کارآمد باشد.
۲) دغدغه کشف واقعیت و تشخیص درست و غلط داشته باشد.	یعنی به زبان و منطق جهان‌شمول سخن بگوید و در گشودن مرزهای دانش علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد.

نکته

در اوایل قرن بیستم، عده‌ای در جهان غرب پیدا شدند که به جای موضوع، به روش علوم تأکید کردند. آن‌ها فقط روش تجربی را معتبر می‌دانستند و سایر علوم مانند اخلاق و فلسفه را علم نمی‌دانستند. هم‌چنین معتقد بودند علوم انسانی و اجتماعی فقط در صورتی که از روش تجربی استفاده کنند علم محسوب می‌شوند. این رویکرد در نیمه دوم قرن بیستم از رونق افتاد.

سه دیدگاه درباره دانش عمومی و دانش علمی

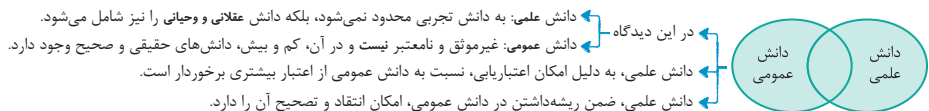

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

جامعه‌شناسی

۳ دیدگاه سوم، دانش عمومی و دانش علمی رابطه متقابل دارند، از هم اثر می‌پذیرند و متناسب می‌شوند. هر دانش علمی با هر دانش عمومی سازگار نیست.

روان‌شناسی

♦♦ درس ۱: تعریف و روش مورد مطالعه ♦♦

- منابع کسب آگاهی و معرفت
- ۱) عقل (استدلال‌های منطقی و دلایل فلسفی)
 - ۲) استناد به وحی، آیات الهی، سخن و عمل بزرگان دین
 - ۳) شهود و دریافت درونی
 - ۴) تجربه (روش‌های علم تجربی)

نکات مهم

- ۱) این چهار منبع در مقابل هم نیستند، بلکه تکمیل‌کننده یکدیگرند.
- ۲) هر منبع روش‌ها و ویژگی‌های خاص خود را دارد.

– علم تجربی چیست؟ –

مفاهیم پرکاربرد	توضیح
۱) مسئله	پژوهش دانشمندان با طرح مسئله آغاز شود.
۲) فرضیه	دانشمندان پاسخ‌های اولیه و تا حد ممکن سنجیده به مسئله‌های علمی می‌دهند که فرضیه نام دارد.
۳) اصل یا قانون	فرضیه‌ها در صورت پذیرفته‌شدن تبدیل به اصل یا قانون می‌شوند.
۴) نظریه	مجموعه‌ای منسجم از اصول و قوانین علمی درباره یک موضوع، نظریه را تشکیل می‌دهد.

نکات مهم

- ۱) راه پذیرفته‌شدن فرضیه‌ها آزمایش براساس مشاهدات تجربی و مطابقت‌دادن نتیجه با یافته‌های مقبول در علم تجربی است.
- ۲) معتبربودن و پذیرفته‌شدن فرضیه، لزوماً به معنای درست و واقعی بودن آن نیست و ممکن است یک پاسخ معتبر، روزی نادرست تلقی شود.

اهداف علم تجربی

اهداف	توضیح
۱) توصیف	بیان روشن و تا حد ممکن دقیق از چستی موضوع
۲) تبیین	بیان علل اتفاق افتادن یک پدیده در جهان
۳) پیش‌بینی	بیان احتمال رخدادن یک پدیده
۴) کنترل	دستکاری کردن و ایجاد تغییر در پدیده

نکات مهم

- ۱) دانشمندان سعی می‌کنند در توصیف پدیده‌ها دقیق و بی‌طرف باشند، با این وجود غالباً در این کار به طور کامل موفق نیستند.
- ۲) همیشه این احتمال وجود دارد که برای یک پدیده، تبیین‌های متفاوت و در عین حال صحیحی براساس منابع مختلف کسب آگاهی وجود داشته باشد.
- ۳) مهم‌ترین دلیل دشواری پیش‌بینی و کنترل در روان‌شناسی، پیچیدگی و دشواری توصیف و تبیین موضوعات این علم است که ناشی از وجود ابعاد جسمانی و غیرجسمانی در انسان می‌باشد.

روش علمی

- روش‌های علم تجربی تنها در حیطه امور مشاهده‌پذیر (محسوس) کاربرد دارند.
 - دانشمندان در مواجهه با امور غیرمحسوس باید موضع «نمی‌دانم» داشته باشند و از سایر منابع استفاده کنند.
- تعریف روش علمی، فرایند جست‌وجوی با قاعده و نظام‌دار برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین، در تعریف روش علمی مفاهیمی که در کتاب کامل توضیح داده شده است؛ توضیح داده نشده است برای مثال نظام‌دار و موقعیت نامعین و ...
- ویژگی‌های روش علمی
- ۱) تعریف عملیاتی متغیرها (تعریف قابل اندازه‌گیری)
 - ۲) تکرارپذیری (امکان تکرار آزمایش و نتایج توسط افراد دیگر)

تعریف روان شناسی

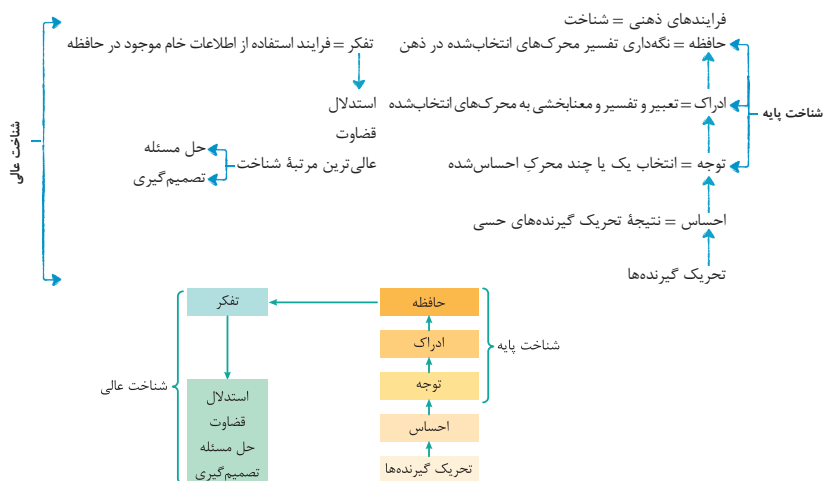
جامع ترین تعریف روان شناسی، علم مطالعه رفتار و فرایندهای ذهنی

رفتار	قابل مشاهده مستقیم است.
فرایند ذهنی	به صورت غیرمستقیم قابل مشاهده است. (از طریق آثار و کارکردها)

- علت وجود تعاریف مختلف در روان شناسی -

گذشت زمان	تغییر در مبانی و پیش فرض های علم	تغییر در نیازهای فرهنگی و اجتماعی و زیستی	افزایش اطلاعات در هر علم
تغییر در توصیف و تبیین های موجود در علم	نبود یک نظریه واحد یا دیدگاه منسجم		

شناخت چیست؟

انواع پردازش: ادراکی: صرفاً مبتنی بر ویژگی های حسی؛ مانند اندازه و شکل ظاهری محرک است.

مفهومی: علاوه بر ویژگی های حسی، تحت تأثیر ویژگی های کیفی است.

پردازش مفهومی پایدارتر و کارآمدتر از پردازش ادراکی است.

روش های جمع آوری اطلاعات در روان شناسی

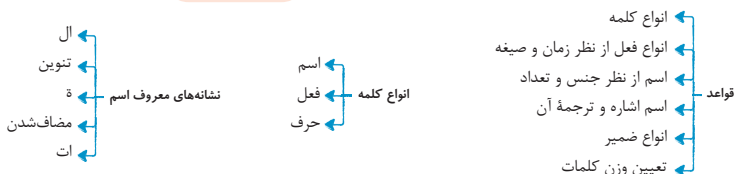
مشاهده	- مناسب برای توصیف موضوعات است. - برای بررسی رفتار انسان و حیوان به کار می رود. - باید اطلاعات را دقیق ثبت کرد و تا جای ممکن از تعصب یا پیش داوری ها به دور بود.
پرسش نامه	- وقتی اطلاعات را نمی توان با مشاهده مستقیم به دست آورد، به کار می رود. - باید دقیق و معتبر باشند.
مصاحبه	- وقتی نمی توان موضوعی را مشاهده کرد یا با پرسش نامه های از پیش تعیین شده مطالعه کرد، به کار می رود. - برخلاف گفت و گو، معمولی هدفمند و سازمان یافته است.
آزمون	- ابزاری برای کفی کردن (اندازه گیری) ویژگی های روان شناختی - باید دقیقاً چیزی را اندازه گیری کند که برای آن ساخته شده و باید در دفعات متعدد اجرا نموده یکسان یا تقریباً یکسانی بدهد. - استفاده از آن باید در کنار سایر روش ها و به دست افراد متخصص باشد.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

پایه دهم

درس ۱

صرف فعل مضارع

رقم	صیغه	مضارع
۱	للعائب	يَنْصُرُ
۲	للعائيتين	يَنْصُرَانِ
۳	للعائيتين	يَنْصُرُونَ
۴	للعائبة	تَنْصُرُ
۵	للعائيتين	تَنْصُرَانِ
۶	للعائبات	يَنْصُرْنَ
۷	للمخاطب	تَنْصُرُ
۸	للمخاطبتين	تَنْصُرَانِ
۹	للمخاطبتين	تَنْصُرُونَ
۱۰	للمخاطبة	تَنْصُرِينَ
۱۱	للمخاطبتين	تَنْصُرَانِ
۱۲	للمخاطبات	تَنْصُرْنَ
۱۳	متكلم وحده	أَنْصُرُ
۱۴	متكلم مع الغير	تَنْصُرُ

صرف فعل ماضی

رقم	صیغه	ماضی
۱	للعائب	نَصَرَ
۲	للعائيتين	نَصَرَا
۳	للعائيتين	نَصَرُوا
۴	للعائبة	نَصَرَتْ
۵	للعائيتين	نَصَرَتَا
۶	للعائبات	نَصَرْنَ
۷	للمخاطب	نَصَرْتَ
۸	للمخاطبتين	نَصَرْتُمَا
۹	للمخاطبتين	نَصَرْتُمْ
۱۰	للمخاطبة	نَصَرْتِ
۱۱	للمخاطبتين	نَصَرْتُمَا
۱۲	للمخاطبات	نَصَرْتُنَّ
۱۳	متكلم وحده	نَصَرْتُ
۱۴	متكلم مع الغير	نَصَرْنَا

فعل آینده (مستقبل)

با اضافه کردن حروف (س) یا (سوف) بر سر مضارع ساخته می‌شود؛ مانند: سيذهبُ یا سوف يذهبُ = خواهد رفت

فعل امر

فعل را مجزوم کرده و حرف اول فعل را حذف می‌کنیم. در صورتی که به راحتی خوانده شود، خودش فعل امر است و نیاز به همزه امر ندارد. مانند: تَسَاعُدُ ← سَاعِدْ

و اگر به راحتی خوانده نشود (فعل با حرکت ساکن آغاز شود)، بر سر فعل، همزه امر اضافه می‌کنیم که حرکت آن براساس جدول زیر مشخص می‌شود:

مثال	حرکت همزه امر	حرکت عين الفعل
تَكْتُبُ ← اَكْتُبْ	ضمه	ضمه
تَجْلِسُ ← اجْلِسْ	کسره	کسره یا فتنحه
تَذْهَبُ ← اِذْهَبْ	فتحه	در باب افعال
تَكْرِمُ ← اَكْرِمْ		

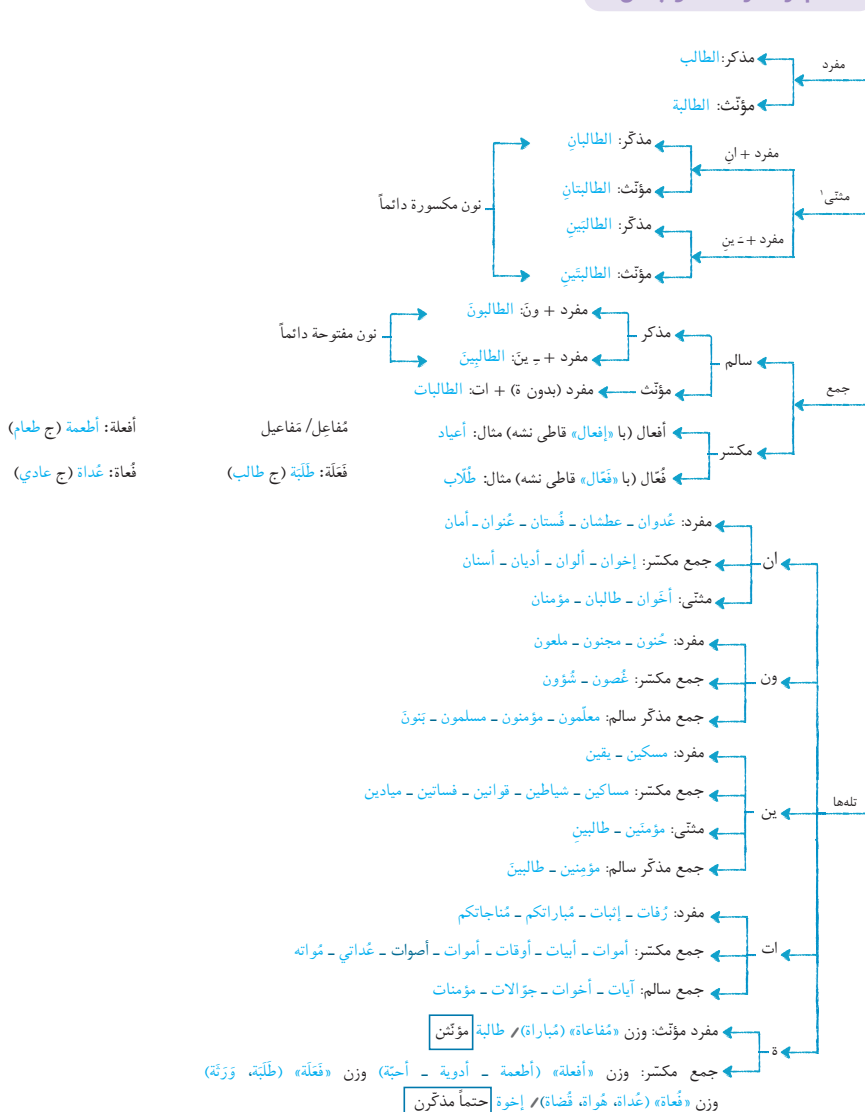
روش ساختمان فعل نهی

از فعل مضارع ساخته می‌شود و مراحل آن عبارت است از:

- حرف «لا» را ابتدای مضارع اضافه می‌کنیم.
 - آخر فعل را مجزوم می‌کنیم، یعنی به آن علامت ساکن (ـَ) می‌دهیم، اما اگر آخر فعل، (ن) داشته باشد «ن» را حذف می‌کنیم.
- تذکر** «ن» جمع مؤنث حذف نمی‌شود.

تَكْتَبُ ← لا تَكْتُبْ (نویس)
تَدْخُلُونَ ← لا تَدْخُلُوا (داخل نشوید).
تُعَامِلَانِ ← لا تتعاملا (داد و ستد نکنید).

اسم از نظر تعداد و جنس

مفرد	مثنی	جمع	اشاره مکانی
مذکر	هَذَا (این)	هَؤُلَاءِ (این‌ها)	هَٰذَا (این‌جا)
مؤنث	هَذِهِ (این)	هَؤُلَاءِ (این‌ها)	
مذکر	ذَلِكَ (آن)	أُولَٰئِكَ (آن‌ها)	هَٰنَاكَ (آن‌جا)
مؤنث	تِلْكَ (آن)	أُولَٰئِكَ (آن‌ها)	

ترجمه اسم اشاره

- اسم اشاره، مفرد ترجمه می‌شود.
- یک جمله کامل تشکیل نمی‌دهد و فقط یک گروه اسمی است.
- مثال، هؤلاء الطلاب: این دانش‌آموزان، ...
- اسم اشاره، مطابق اسم بعدش ترجمه می‌شود.
- یک جمله اسمیه کامل تشکیل می‌دهند. (مبتدا و خبر)
- مثال، هؤلاء طلاب: این‌ها دانش‌آموز هستند.

ضمایر متصل و منفصل

رقم	صیغه	منفصل	متصل به اسم، فعل و حرف
۱	لِلغَائِبِ	هُوَ	هـ
۲	لِلغَائِبَتَيْنِ	هُمَا	هُمَا
۳	لِلغَائِبِينَ	هُمْ	هُمْ
۴	لِلغَائِبَةِ	هِيَ	هَا
۵	لِلغَائِبَتَيْنِ	هُمَا	هُمَا
۶	لِلغَائِبَاتِ	هُنَّ	هُنَّ
۷	لِلْمَخَاطِبِ	أَنْتَ	كَ
۸	لِلْمَخَاطِبِينَ	أَنْتُمْ	كُمَا
۹	لِلْمَخَاطِبَتَيْنِ	أَنْتُمُ	كُمُ
۱۰	لِلْمَخَاطِبَةِ	أَنْتِ	كِ
۱۱	لِلْمَخَاطِبَتَيْنِ	أَنْتُمَا	كُمَا
۱۲	لِلْمَخَاطِبَاتِ	أَنْتُنَّ	كُنَّ
۱۳	مَتَكَلِّمٌ وَاحِدٌ	أَنَا	ي
۱۴	مَتَكَلِّمٌ مَعَ الْغَيْرِ	نَحْنُ	نَا

وزن

به جای حروف اصلی کلمه، به ترتیب «ف، ع، ل» قرار می‌گیرد.

برای نمونه، گفته می‌شود: سَتَرُ بر وزن «فَعَلَ» و عَتَبُ بر وزن «فَعَلَ».

درس ۲

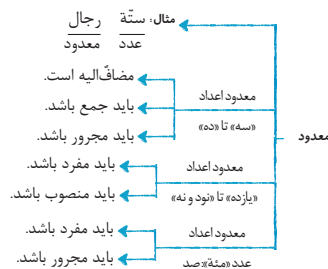
- مثال، واحد (یک) - اثنان (دو) - ... - ثلاثة عشر (سیزده) - ... - عشرون (بیست) - ... - ثلاث و أربعون (چهل و سه) - ...
- جایگاه اصلی: قبل از معدود (به‌جز اعداد «واحد» و «اثنان»)
- نقش (محل اعرابی): هر نقشی می‌تواند داشته باشند (اعداد «واحد» و «اثنان» غالباً صفت معدود خود هستند).
- مثال، الأول (یکم) - الثاني (دوم) - ... - الثالث عشر (سیزدهم) - ... - العشرون (بیستم) - ... - الثالث والأربعون (چهل و سوم)
- جایگاه ترتیبی: غالباً بعد از معدود
- نقش: غالباً صفت

۱- هم به شکل جمع ترجمه می‌شود با «دو»: المؤمنان: مؤمنان / دو مؤمن / مؤمنین / مؤمن‌ها

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

عربی

نکته

- برای بیان ساعت از عدد بر وزن «الفاعلة» استفاده می‌شود.
مثال، الساعة الرابعة / الساعة الأربعة
 - به اعداد «عشرون» - ثلاثون - أربعون - خمسون - ... - تسعون «عقود» می‌گویند.
 - عقود هم با «ون» به کار می‌روند و هم با «ین»: عشرون = عشرين = بیست
 - به اعدادی مانند «واحد و ثلاثون» و «أربع و خمسين»، «معطوف» گفته می‌شود.
 - در عربی یکان قبل از دهگان به کار می‌رود: مثال، بیست و پنج: عشرون و خمسة و عشرون
 - دقت کنید که عدد «صد» به دو صورت نوشته می‌شود: «مئة» و «مائة»
 - در عربی فقط اعدادی «و» دارند که در فارسی «و» دارند؛ مثلاً «یازده» «و» نداریم، پس «أحد و عشر» غلطه، اما در «سی و هفت» «و» داریم و «سبعة و ثلاثون» صحیح هست.
- عملیات ریاضی
- زائد (+)
 - ناقص (-)
 - فی (x)
 - تقسیم علی (÷)
- اعداد «عشرون» - ثلاثون - أربعون» اصلی و اعداد «العشرون» - الثلاثون - الأربعون...» ترتیبی هستند.
 - یکی از موارد سوالات ضبط حرکات کنکورو، مربوط به اعداد است. دقت کنید که آن را اعداد عقود به شکل «ون» است و کاربرد ین، ون اشتباه است.

پایه دوازدهم

درس ۱

معرفی حروف مشبّهة بالفعل

لکن: ولی، اما، ولیکن، لکن	إنّ: قطعاً، حتماً، بدون شک، به راستی، همانا
لیت: کاش، ای کاش	أنّ: که، این که
لعلّ: شاید، امید است، باشد که	کأنّ: مثل این که، گویی، انگار، گویا / مثل، مانند

کاربرد حروف مشبّهة بالفعل

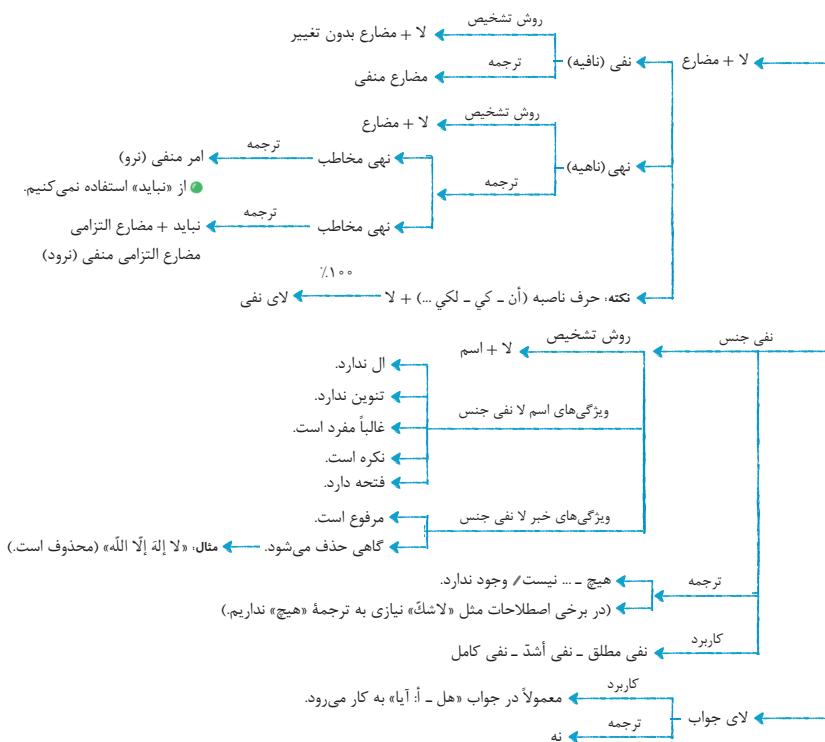
لکن: تکمیل معنای جمله قبلیش / رفع ابهام از آن (یکمّل معنی جمله ما قبل، لتکمیل الجملة السابقة / یرفع الإبهام، یزید الإیهام، رفع التوهم)	إنّ: تأکید بر کلّ جمله اسمیه بعدش / رفع شک (یؤکّد علی الجملة بأسمیة. للتأکید برفع الشک، لإزالة الشک، رفع التردد، وقوعه حتمی)
لیت: بیان آرزوی غیرممکن / ناامیدی / حسرت (تمنّی، یتمنّی، طلب ممکن بعد لن یتحقّق، لا یسکن وقوعه / لا رجاء، لا یرجو، لا أمل، لا یأمل، یأسف، الحسرة)	أنّ: ربطدادن و وصل کردن دو جمله (تواصل، یربط الجمعتین، لإیجاد صلة، لإیجاد الارتباط، یرتبط)
لعلّ: بیان امیدواری / بیان شک (ترجّی، رجاء، یرجو، له أمل، یدلّ علی الإمكان و تحقّق الفعل الشک و التردد)	کأنّ: تشبیه / تخمین و گمان / بیان شک (التشبیة، المشابهة / تخمین، ظنّ / شک و تردد، متردداً)

قواعد حروف مشبّهة بالفعل

- بر سر جمله اسمیه می‌آیند و اسم و خبر دارند.
- اسمشان منصوب و خبرشان مرفوع است. (إنّ الله غفّارٌ).
اسم إنّ خبر إنّ
- مستقیماً بر سر فعلها و ضمیرهای منفصل نمی‌آیند.
(لیت ذهبْتُ ← غ / لیت أنا ← غ)

- انواع لا -

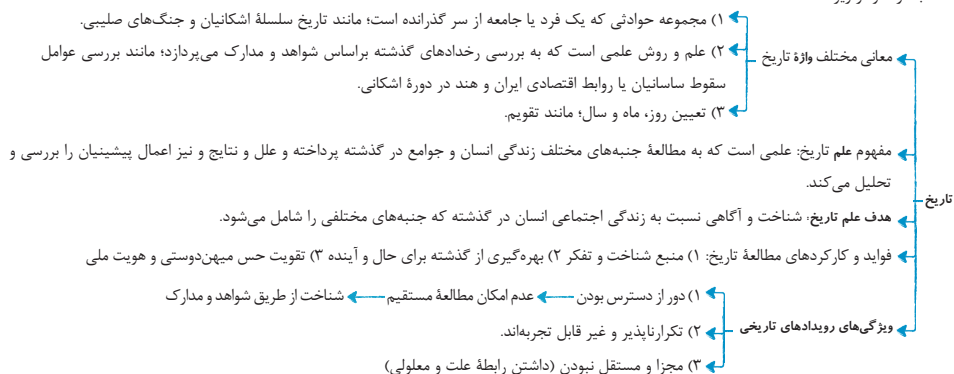
تاریخ

پایه دهم

درس ۱: تاریخ و تارینگاری

تاریخ چیست؟

واژه تاریخ دارای معانی مختلفی است که هر کدام فواید و کارکردها و هدف مشخصی دارد. علاوه بر این، رویدادهای تاریخی نیز ویژگی های منحصر به فردی دارند که تمام این مطالب در نمودار زیر آمده است.

پیشینه تاریخ نگاری

- ۱. پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش و زمانی که توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد، می توان گفت تاریخ نگاری هم شکل گرفت.
- ۲. ولی تاریخ نگاری در مفهوم کامل آن به قرن ۵ ق. م در یونان باستان و به هرودت (ملقب به پدر تاریخ) بازمی گردد. موضوع غالب کتاب تاریخ هرودت، شرح جنگ های ایران و یونان است.
- ۳. ارزش شناسی کتاب: کهن ترین و کامل ترین کتاب تاریخی به جامانده از عصر باستان
- ۴. کتاب تاریخ هرودت
 - مطالب کتاب: شرح جنگ های ...
 - نسبت به ایران غرض رزی هایی وجود دارد.

قدیمی ترین متن تاریخی ← سنگ نوشته ای به خط کهن مصری با قدمت ۴ هزارساله و در باب شرح حال فراعنه

مصادیق ایرانی ای که نشان دهنده توجه ایرانیان به ثبت تاریخ است. (۱) سنگ نوشته هایی از دوران هخامنشیان و ساسانیان (۲) خدای نامه های دوران ساسانی

- ۳. می توان برای تاریخ نگاری یک سیر تکامل در نظر گرفت که از تاریخ نگاری کلاسیک یا قدیمی شروع می شود و به تاریخ نگاری نوین می رسد. منظورمان از تاریخ نگاری کلاسیک یا قدیمی همان تاریخ نگاری ها و کتاب هایی است که بر شرح حال فرمانروا و حوادث سیاسی مبتنی است. حواستان باشد که تاریخ نگاری سنتی در دوران اسلامی رایج بود.

به دنبال تحولات فکری و علمی که در دوره رنسانس (قرن های ۱۳ تا ۱۷م) در اروپا به وقوع پیوست.

علم تاریخ متحول شد و شیوه نوینی در تاریخ نگاری پدید آمد.

اساس تاریخ نگاری نوین بر (۱) سنجش دقیق منابع (۲) استناد به مدارک و اسناد معتبر و (۳) دوری از داستان پردازی است. حواستان باشد ویژگی اصلی این تاریخ نگاری بررسی علل، نتایج و آثار حوادث است؛ علاوه بر این، در تاریخ نگاری نوین سایر جنبه های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... مورد توجه قرار می گیرد.

مراحل پژوهش در تاریخ

در این بخش، با مراحل پژوهش در تاریخ آشنا می شوید؛ حواستان باشد که ترتیب آن ها مهم است:

مراحل	توضیحات
انتخاب موضوع	تازه باشد. / فایده داشته باشد. / اطلاعات کافی درباره اش وجود داشته باشد. / نظر جدید ارائه دهد.
تدوین پرسش های تحقیق	مشخص شدن هدف پژوهش / جلوگیری از بیراهه رفتن محقق / پرسش از زمینه ها، علت ها و آثار
شناسایی منابع	ارزیابی میزان اعتبار، دقت و صحت منابع و اسناد تحقیق
گردآوری و تنظیم اطلاعات	استخراج، تنظیم و دسته بندی اطلاعات
تحلیل و تفسیر اطلاعات	مشابه کار کاراگاهان / نیازمند دانش و مهارت فراوان
گزارش یافته ها	استخراج نتایج تحقیق و ارائه در قالب گزارش علمی (کتاب، مقاله و ...)

منابع پژوهش علمی در تاریخ

- ۱. منابع دست اول یا اصلی: همه آثاری که در زمان وقوع رویداد یا نزدیک به آن شکل گرفته اند. ← منابع مکتوب
- ۲. منابع دست دوم یا فرعی: آثاری مثل مقالات یا کتاب های امروزی اند که براساس منابع دست اول شکل گرفتند. ← تمامی آثار باستانی و تاریخی

درس ۲: تاریخ، زمان و مکان

- تاریخ، زمان و گاه شماری -

- ۱. نخستین پرسش تاریخ نگاران ← رویدادهای تاریخی در چه زمانی و در کجا روی داده است؟
- ۲. دانش تاریخ بدون توجه به زمان (یکی از ارکان تاریخ) معنایی ندارد؛ زیرا: (۱) رویدادهای تاریخی در زمان معینی از گذشته روی داده اند (۲) بدون آگاهی از زمان روی دادن آن ها نمی توان به درک منطقی از تاریخ دست یافت.

۱- حواستان باشد که جرج سارتن پدر تاریخ علم است.

● در بحث زمان، باید به گاهشماری اشاره کرد؛ گاهشماری یا همان کروئولوژی (که به معنای نظم و ترتیب رویدادهاست) نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (سال، ماه و روز) ابداع کرده است. اندازه‌گیری زمان با علوم ریاضیات، نجوم و فیزیک ارتباط نزدیک دارد و دانشمندان این علوم با هم یک تلاش مشترک داشتند که نتیجه‌اش تقویم است.

انواع گاهشماری‌های باستانی	
خورشیدی - قمری بابلی	(۱) در بین‌النهرین و به خصوص در میان بابلی‌ها نیز رایج بود. در دوره هخامنشیان این گاهشماری رایج بود. (۲) سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد. (۳) برای رفع اختلاف روزه‌های سال قمری (۳۵۴ روز) و سال خورشیدی (۳۶۵ روز و یک‌چهارم شبانه‌روز) هر سه سال یک ماه به سال می‌افزودند.
خورشیدی مصری	(۱) در مصر رایج بود. (۲) سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. (۳) پنج روز اضافی را به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند. (۴) برای محاسبه یک‌چهارم شبانه‌روز اضافی هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند. (کیبسه)
رومی - مسیحی	(۱) در آغاز، گاهشماری دقیق نداشتند. (۲) اولین بار ژولیوس سزار (امپراتور روم) آن را براساس گاهشماری مصری اصلاح کرد. (۴۶ ق.م) (۳) دو قرن بعد از رسمی‌شدن مسیحیت در امپراتوری روم، تولد حضرت مسیح مبدأ این گاهشماری قرار گرفت و به تقویم مسیحیان بدل شد. (۴) در زمان پاپ گرگوار سیزدهم دوباره اصلاح شد.
اشکانیان	گاهشماری بابلی، سلوکی و اوستایی رایج بود.
هخامنشیان	(۱) رواج گاهشماری خورشیدی - قمری بابلی (۲) نام‌گذاری ماه‌ها و روزها براساس فرهنگ و آیین ایرانی
اوستایی	(۱) گاهشماری دینی زرتشتیان بود. (۲) سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. (۳) پنج روز اضافی را به نام اندرگاه (خمسه) به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند. (۴) مبدأ آن بر تخت نشستن هر پادشاه بود. (۵) هر ۴ سال یک شبانه‌روز و هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد. برای رفع این مشکل هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال می‌افزودند.
قمری	(۱) تقویم رایج کشورهای اسلامی است. (۲) مبدأ آن هجرت پیامبر از مکه به مدینه است. (اول محرم آن سال) (۳) بر پایه گردش ماه به دور زمین

نکته

یکی از دقیق‌ترین گاهشماری‌های جهان که گاهشماری هجری - خورشیدی براساس آن تنظیم شده است، گاهشماری جلالی است.

یک تعریف، خط زمان چیست؟ ابزار مناسبی است که به وسیله آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوران‌های مختلف را به ترتیب وقوع آن روی نمودار نشان داد.

تاریخ و مکان؛ تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی

مکان رکن مهم دیگر تاریخ است و تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی از دیرباز مورد توجه مورخان بوده است.

- هروث برای نگارش کتاب تاریخ خود به مسافرت می‌رفت تا مکان رویدادها را از نزدیک مشاهده کند.
- این خلدون (اندیشمند مسلمان تونس) بخشی از مقدمه کتاب العبر خود را به تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ و آدمیان اختصاص داده است.

کدام مورخان به عامل مکان و جغرافیا بر رویدادهای تاریخی توجه داشتند؟

دو تعریف مهم:

- جغرافیای تاریخی، دانشی است که به مطالعه مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی را بر رویدادهای تاریخی بررسی می‌کند.
- نقشه‌های تاریخی، یکی از پیامدهای ارتباط جغرافیا و تاریخ است و اطلاعاتی شامل قلمرو حکومت‌ها، مرزها، پایتخت‌ها، شهرها و ... را در بر می‌گیرد. اهمیت نقشه‌های تاریخی در دو قرن اخیر بیشتر شده است.

درس ۳: باستان‌شناسی؛ در جست‌وجوی میراث فرهنگی

- باستان‌شناسی و مراحل انجام کار آن -

باستان‌شناسی علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته بررسی می‌کند و باستان‌شناس کسی است که براساس آثار باقی‌مانده از بشر، گذشته انسان و جامعه به‌ویژه تغییرات فرهنگی آن‌ها را در طول زمان بررسی می‌کند.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

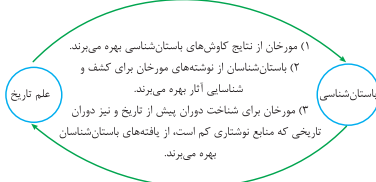
تاریخ

هدف علم باستان‌شناسی، شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او

- مراحل کار باستان‌شناسی
- ۱) شناسایی و کشف، که با تصادفی صورت می‌گیرد (از طریق قاجاق یا حوادث طبیعی و امور دیگر مثل آرامگاه شی هوانگ تی، مردان نمکی زنجان، تمدن عظیم جیرفت در کرمان و سنگ‌نوشته روزتا) و یا بر روی زمین به آسانی کشف می‌شوند؛ مانند تخت جمشید.
 - ۲) حفاری، حساس‌ترین مرحله است و به دانش، تجربه و دقت فراوان نیاز دارد؛ زیرا اگر در هنگام حفاری کوچک‌ترین بی‌دقتی ممکن است آسیب به اثر وارد کند.
 - ۳) استخراج و تنظیم اطلاعات، در این مرحله آثار براساس معیارهایی مثل: ۱) قدمت ۲) مصالح به‌کاررفته و ۳) کاربرد مورد بررسی قرار می‌گیرد. تعیین سن آثار باستانی یکی از اقدامات در این مرحله است که به دو روش رادیوکربن و پتاسیم - آرگون صورت می‌گیرد. سپس این آثار را به موزه‌ها منتقل می‌کنند که کاربرد موزه‌ها را بلید، اما چهار موزه مهم هستند که از آن‌ها در کتکور هم سؤال آمده: ۱) لوور در پاریس ۲) بریتانیا در لندن ۳) آرمیتاژ در سن‌پترزبورگ روسیه ۴) متروپولیتن در نیویورک

باستان‌شناسی و تاریخ

باستان‌شناسی و علم تاریخ، ارتباط تنگاتنگی دارند. در شکل زیر، این موضوع را بهتر درک می‌کنید.

درس ۴: پیدایش تمدن؛ بین النهرین و مصر

- در یک تقسیم‌بندی کلی، گذشته بشر به دو دوره پیش از تاریخ و تاریخی تقسیم می‌شود؛ مبنای این تقسیم‌بندی، اختراع خط و گسترش تمدن (حدود ۵ هزار سال پیش) است؛ به نمودار زیر توجه کنید:

دوره‌های زندگی انسان

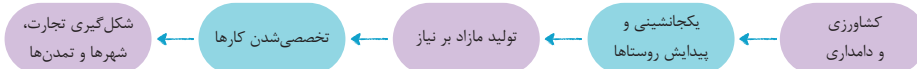
باستان‌شناسان مراحل زندگی انسان‌های پیش از تاریخ را براساس نوع اقتصاد معیشتی و ابزارهای مناسب با آن به دو دوره گردآوری خوراک و تولید خوراک تقسیم کرده‌اند.

ویژگی‌های دوره گردآوری خوراک
۱) شکار بر عهده مردان بود و زنان، جمع‌کننده دانه‌ها بودند.
۲) غارها پناهگاه و سکونتگاه بودند، هم‌چنین کلبه‌های ساده از شاخ و برگ درختان ساخته می‌شد.
۳) کشف آتش، یکی از مهم‌ترین اتفاقات این دوره بود که تأثیر فراوانی بر زندگی انسان و ارتباط او با محیط گذاشت.
۴) سنگ، اصلی‌ترین ماده‌ای بود که انسان‌های این دوره (انسان‌های نخستین) از آن برای ساخت ابزار استفاده می‌کردند؛ استخوان و چوب هم برای ابزارسازی کاربرد داشت.
۵) انسان‌های نخستین در آغاز قادر به حرف‌زدن نبودند، ولی برای این که گروهی به شکار بروند، باید به نوعی با هم ارتباط برقرار می‌کردند. از این رو وقتی در اواخر این دوره توانایی آن‌ها در سخن گفتن و اندیشیدن تکامل یافت، توانستند از هنر نقاشی برای بیان احساسات و اندیشه خود استفاده کنند.
۶) باستان‌شناسان از طریق بررسی اعتقادات جوامع شکارگر کنونی (بومیان استرالیا و سرخ‌پوستان آمریکای جنوبی) به عقاید انسان‌های نخستین پی می‌برند، زیرا در این باره شواهد و مدارکی باقی نمانده است.
۷) اعتقادات انسان‌های اولیه با مشکلات و مخاطرات زندگی آنان ارتباط داشته است. آنان به نیروهایی مرموز و فراطبیعی باور داشتند که در نظر آنان نگاهدارنده زمین، آسمان و حامی زندگی‌شان بود.
ویژگی‌های دوره تولید خوراک
۱) خاستگاه کشاورزی ← مناطق کوهپایه‌ای زاگرس در غرب ایران (براساس کاوش‌های باستان‌شناسی اخیر)
۲) نخستین گردآورندگان و سپس تولیدکنندگان خوراک ← ساکنان تپه چغاگلان در شهرستان مهران (ایلام امروزی)
۳) محصولات کشت‌شده ساکنان تپه چغاگلان ← گندم و جو

کشاورزی و ظهور دو تمدن بزرگ

اهمیت ابداع کشاورزی در دوره تولید خوراک و سرنوشت‌ساز بودن آن در زندگی انسان به حدی است که باستان‌شناسان آن را انقلاب کشاورزی نامیده‌اند و تأثیر آن در تاریخ بشر را همچون انقلاب صنعتی قرن ۱۸ م می‌دانند.

تمدن بین‌النهرین

کاوش‌های باستان‌شناسی نشان می‌دهد که نخستین مراکز تمدنی، حدود ۳۵۰۰ سال پیش در کشور عراق کنونی و جلگه خوزستان ایران شکل گرفته است و معروف به تمدن بین‌النهرین (سرزمین‌های میان دو رود دجله و فرات) هستند.

سومری‌ها	● ناحیه جنوبی بین‌النهرین است و شامل اور، اوروک، کیش و لاگاش می‌شد. ● به صورت دولت - شهر اداره می‌شد. ● به خدایان متعدد اعتقاد داشتند. ● مخترع خط بودند. ● در سفالگری، در ساخت ابزارها و جنگ‌افزارهای مفروغین مهارت داشتند.
اکدی‌ها	● حدود ۲۴۰۰ ق. م قوم اکد به رهبری سارگن بر دولت - شهرهای سومری مسلط شدند. ● محدوده امپراتوری سارگن: شرق مدیترانه تا کوه‌های زاگرس. ● این امپراتوری موجب تبادل بیشتر فرهنگ و تمدن در بین‌النهرین شد.
اکدی‌ها	● حدود ۱۹۰۰ ق. م در مرکز بین‌النهرین به قدرت رسیدند. ● به بابل قدیم معروف شدند. ● مشهورترین فرمانروا: حمورابی. ● اقدامات حمورابی: ۱) تدوین قانون‌نامه (۲) فتح مناطق وسیع (۳) حکومت مبتنی بر قدرت فرمانروا

تمدن مصر

در جدول زیر، با ابعاد گوناگون تمدن مصر از جمله سیاست و حکومت، دین و اعتقادات، اقتصاد و هنر آشنا می‌شوید.

ابعاد	ویژگی‌ها
سیاست و حکومت	● فرعون در رأس هرم حکومتی مصر قرار داشت و خواست و اراده او، خواست و اراده خدایان بود. ● پسر یا هر یک از اعضای خانواده فرعون (مثل همسرش) می‌توانست جانشین او باشد.
دین و اعتقادات	● مصریان خدایان متعددی داشتند و آن‌ها را مهربان‌تر از خدایان سومری می‌پنداشتند؛ چون زندگی در اطراف رود نیل آسان‌تر از زندگی در کنار دجله و فرات بود. ● کاهنان نقش مهمی در فرهنگ مصر داشتند و پس از آن آمن‌هوتپ چهارم دوباره پرستش چندخدایی را رایج کردند. ● مصریان به زندگی پس از مرگ باور داشتند و معتقد بودند که روح پس از مرگ مدتی سرگردان می‌ماند و دوباره به جسم بازمی‌گردد، به همین دلیل اجساد فرعون‌ها را برای جلوگیری از فساد، مومیایی می‌کردند.
جامعه و اقتصاد	● مردم در کشتزارهای اطراف نیل که به فرعون‌ها، کاهنان و مقام‌های حکومتی تعلق داشت، فعالیت می‌کردند و گندم، جو، خرما و میوه‌های دیگر می‌کاشتند. ● آموزه‌های دینی مصریان، آنان را به اطاعت بی چون‌وچرا از فرمان فرعون و مأموران او فرامی‌خواند. ● توده‌های مردم علاوه بر پرداخت مالیات، مجبور بودند در ساختن آرامگاه‌ها، جنگ و موارد دیگر به بیگاری بپردازند.
ادبیات و هنر	● ابداع خط‌های هیروگلیف و دموتیک یکی از دستاوردهای برجسته مصر بود. ● مصریان با استفاده از نی، کاغذ پاپیروس را ابداع کردند. شماری از این پاپیروس‌ها که حاوی مطالب ادبی، دینی، شرح حال و اقدامات فرعون‌هاست، برجای مانده است. ● تمدن مصر بیش از هر چیز به خاطر بناهایی مانند اهرام، معابد، کاخ‌ها و نیز آثار هنری به‌ویژه مجسمه‌ها به شهرت رسیده است. ● مصر از منابع طبیعی سنگ آهک و خارا بهره‌مند بود. ● مصریان باستان هم‌چنین در نقاشی، مجسمه‌سازی و ساخت جنگ‌افزارها و دیگر ابزارها خلاقیت داشتند و برای ساخت این اشیاء از معادن دوردست مس و طلا استخراج می‌کردند.

پایه دوازدهم

درس ۱: تاریخ‌نگاری و منابع دوره معاصر

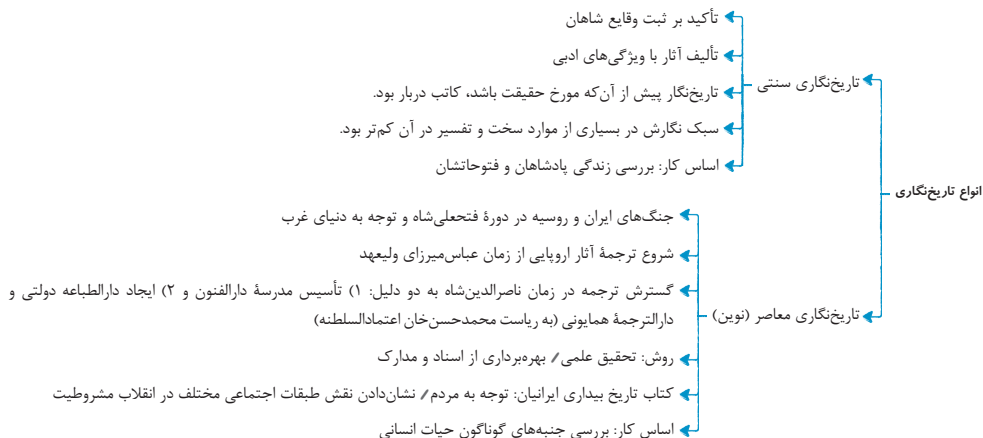
تحولات تاریخ‌نگاری در دوره معاصر

در همین مرورنامه، اولش درباره تاریخ‌نگاری، به صورت مختصر توضیحی دادیم، ولی این‌جا می‌خواهیم روند تاریخ‌نگاری در ایران را که به دو بخش سنتی و جدید (معاصر) تقسیم می‌شود، بررسی کنیم.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

تاریخ

انتقاد به تاریخ‌نگاری سنتی

با مقایسه‌ای که در بالا ارائه دادیم، می‌خواهیم به بحث انتقادهایی که در دوره قاجار به تاریخ‌نگاری سنتی شکل گرفت، بپردازیم. این بحث خیلی مهم است و می‌تواند تست‌خیز هم باشد. (۱) خاوری شیرازی / اثر: تاریخ ذوالقرنین / ویژگی: به حقیقت‌نویسی و مختصرنویسی علاقه‌مند بود. / تملق‌گویی را نکوهش کرد. / معتقد بود تاریخ‌نگار باید راست‌گفتار باشد؛ فرشته را دیو نخواند و دیو را فرشته نداند.

(۲) میرزا محمدجعفر خورموجی (مورخ عصر ناصری) / اثر: حقایق‌الاحبار ناصری / ویژگی: نخستین کسی است که واقعیت قتل امیرکبیر را بازتاب داده است.

(۳) محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه / اثر: صدرالتواریخ / ویژگی: در اثر خود، امیرکبیر را ستایش کرده است. / سعی کرد آثار خود را از پرده‌پوشی و مداحی‌های رایج مورخان رسمی دور سازد.

(۴) میرزا فتحعلی آخوندزاده (متفکر عصر قاجار) / اثر: رساله ایراد / ویژگی: تاریخ‌نویسی سنتی را به شیوه علمی نقد کرد. / در رساله ایراد شیوه تاریخ‌نویسی رضاقلی‌خان هدایت را نقد کرد.

منابع تاریخی

به طور کلی گونه‌های منابع تاریخی به چهار دسته تقسیم می‌شود:

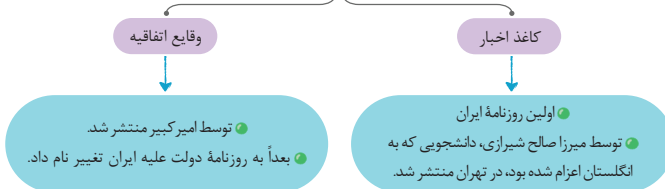
الف) کتاب‌ها	شامل تاریخی، خاطرات و سفرنامه‌ها که تقریباً بلدی و دیگه نمی‌فواد دوباره بفرمونی (🙄)
ب) نشریات	شامل روزنامه‌ها و مجلات (این رو باید برات توضیح بدم)
ج) اسناد و منابع آرشیوی	که شامل همه اسناد و معاهدات و نامه‌ها می‌شه.
د) بناها، اشیا و وسایل	دیگه هر چیزی غیر از منابع نوشتاری رو دربر می‌گیره.

نشریات

❶ نشریات یکی از ابداعات تمدن جدید است که پس از انقلاب مشروطه رشد وسیعی پیدا کرد.

❷ در دوران قاجار و پس از آن بر شمار نشریات تخصصی افزوده شد.

مهم‌ترین روزنامه‌های ایران دوره قاجار

پایه دهم

درس ۱: جغرافیا علمی برای زندگی بهتر

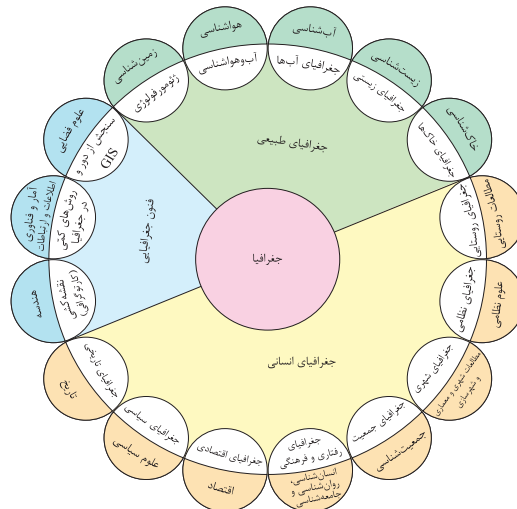
مفهوم لغوی: geo (زمین) + graphy (ترسیم و توصیف)

جغرافیا: تعریف اراتوستن: علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان

تعریف متداول امروزی: علم آشنایی با ویژگی‌های طبیعی و انسانی و روابط بین آن‌ها در محیط و استفاده از آن در جهت بهبود زندگی

جغرافیا و سایر علوم

رابطه جغرافیا با سایر علوم دوسویه است. هر دو طرف از یافته‌ها و داده‌های یکدیگر استفاده می‌کنند.

مفاهیم اساسی دانش جغرافیا: (۱) مکان: محل معینی که بسیاری از فعالیت‌های انسان در آن رخ می‌دهد.

(۲) پدیده: واقعیت یا رویداد جغرافیایی محسوس و مشهود که می‌تواند عوارض طبیعی یا انسان‌ساخت داشته باشد.

محیط جغرافیایی

محیط جغرافیایی از تعامل محیط طبیعی و انسانی به وجود می‌آید.

دو عملکرد انسان در محیط: مثبت (درک توان‌های محیط و رفع نیازها)

منفی (داشتن نگاه سودجویانه)

کل‌نگری (دید ترکیبی) در جغرافیا

تعریف: مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان؛ به چه دلیل؟ (۱) چگونگی شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی حاصل از روابط متقابل انسان و محیط (۲) در ارتباط با یکدیگر عمل کردن اجزا و عوامل محیط جغرافیایی

مثال بزنیم؟ بررسی امکان گسترش فیزیکی شهر با تهیه نقشه شهر (نقشه‌خوانی)

مطالعه بافت جمعیت شهر برای تخمین میزان رشد آن و امکان مهاجرپذیری (جغرافیای جمعیت)

مطالعه میزان منابع آب شهر جهت پیش‌بینی امکان توسعه شهر (جغرافیای آب‌ها)

درس ۲: روش مطالعه و پژوهش در جغرافیا

– سؤالات کلیدی در جغرافیا –

در جغرافیا شش سؤال اساسی وجود دارد که جغرافی‌دان در بررسی‌های خود با آن روبه‌رو است.

سؤالات	توضیحات
کجا؟	- با رکن اساسی جغرافیا سر و کار دارد. ← بررسی مکان وقوع پدیده‌ها - معنی سؤال: این اتفاق کجا رخ داده است؟
چه چیزی؟	- بررسی ماهیت هر پدیده یا مسئله - معنی سؤال: چه چیزی رخ داده است؟
چرا؟	- بررسی علت وقوع پدیده - چرا این پدیده به وجود آمده است؟
چه موقع؟	- بررسی روند زمانی موضوعات - معنی سؤال: چه زمانی این پدیده رخ داده است؟
چه کسی یا کسانی؟	- بررسی روابط متقابل انسان و محیط - معنی سؤال: چه کسانی یا کدام فعالیت‌ها و برنامه‌های انسانی در این پدیده اثر داشته است؟
چه‌طور؟	- بررسی سیر تکوین و تحول پدیده - معنی سؤال: زمینه‌های به‌وجود آمدن این پدیده چیست؟

مراحل پژوهش در جغرافیا

(۱) طرح سؤال و بیان مسئله: به صورت واضح و روشن / عدم استفاده از جملات خبری / توجه به اهمیت پژوهش / بررسی سوابق پژوهش

(۲) تدوین فرضیه: از مراحل حساس / نقش راهنما دارد / پاسخ پیشنهادی و حدس اندیشمندانه محقق به مسئله / استفاده از جملات خبری / براساس: میزان دانش، تجربیات و سوابق پژوهشی

(۳) جمع‌آوری اطلاعات به دو روش:

(الف) کتابخانه‌ای: در تمامی پژوهش‌های علمی استفاده می‌شود و شامل نقشه، عکس هوایی و ... است.

(ب) میدانی: گردآوری اطلاعات با رفتن به مکان مورد تحقیق و از طریق پرسش‌نامه و مشاهده و مصاحبه انجام می‌شود. (برقراری ارتباط مستقیم)

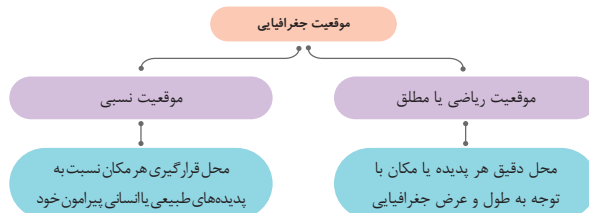
(۴) پردازش اطلاعات: حذف اطلاعات غیرضروری و حفظ اطلاعات مرتبط / تجزیه و تحلیل اطلاعات

(۵) نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها: یافتن پاسخ مسئله / تأیید یا رد فرضیه‌ها با ارائه دلایل منطقی و علمی / عدم ناهمبندی در صورت رد فرضیه

درس ۳: موقعیت جغرافیایی ایران

– موقعیت جغرافیایی –

هر چیزی بر روی این کره خاکی، وضعیت یا موقعیتی دارد؛ اما بیایید دقیق‌تر به موضوع نگاه کنیم. برای همین به نمودار زیر توجه کنید:

– موقعیت ریاضی ایران –

- ایران در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۴۰ درجه در جنوب منطقه معتدله نیمکره شمالی و طول جغرافیایی ۴۴ تا ۶۳ درجه طول شرقی قرار دارد.
- ایجاد تنوع آب‌وهوایی / مؤثر در نوع تولیدات کشاورزی و محیط زیست

– موقعیت نسبی ایران –

- موقعیت نسبی هر کشور، محل قرارگیری آن کشور نسبت به سایر کشورها، دریاها، تنگه‌ها، کانال‌ها، خلیج‌ها و ... است.
- حالا موقعیت نسبی ایران را به صورت گزیده در این‌جا برایتان آورده‌ایم و برای نمونه به اهمیت و جایگاه خلیج فارس، تنگه هرمز، دریای عمان و خزر می‌پردازیم.

موقعیت	توضیحات و دلایل اهمیت
خلیج فارس	(۱) نقش ارتباطی بین سه قاره اروپا، آفریقا و آسیا (۲) بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان (۳) درآمدهای ناشی از صدور و فروش نفت خام: یکی از کانون‌های ثروتمند جهان / کانون توجه صادرکنندگان کالاهای صنعتی و غیرصنعتی (۴) قرارگیری در مرکز و قلب ناحیه سیاسی جغرافیایی جهان اسلام (۵) تسلط بر تمام یا هر یک از موارد بالا، موازنه قدرت جهان را تغییر می‌دهد.
تنگه هرمز	(۱) آبراهه هلالی‌شکل که آب‌های آزاد اقیانوس هند و دریای عمان را به خلیج فارس متصل می‌کند. (۲) دروازه خروجی نفت خلیج فارس (۳) از مهم‌ترین گذرگاه‌های جهان
دریای عمان	(۱) مجاورت با آب‌های آزاد (اقیانوس هند) (۲) وجود سواحل با قابلیت دفاعی مناسب
دریای خزر	(۱) بزرگ‌ترین پهنه آبی محصور در خشکی جهان (۲) دارای منابع نفت و گاز (۳) تأمین ۹۰ درصد تولید خاویار جهان (۴) دسترسی به بازار مصرف ۳۰۰ میلیون نفری کشورهای آسیای میانه

– مرزهای سیاسی –

مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی هر کشور از کشور همسایه و نشان‌دهنده این‌که سرزمین یک کشور تا کجا امتداد دارد، مرز است.

- دارابودن ۸۷۵۵ کیلومتر مرز مشترک با همسایگان
- داشتن مرز خشکی با ۱۵ کشور
- طولانی‌ترین مرز: با عراق
- کوتاه‌ترین مرز: با ارمنستان

– مرزهای دریایی و راه‌های آبی –

- این یعنی دسترسی به خطوط دریایی به خاطر مجاورت با دریا و دریاچه‌ها
- دلایل اهمیت: (۱) روابط بازرگانی (۲) ارتباط با سایر نقاط جهان (۳) دستیابی به منابع غذایی، معدنی و سوخت‌های فسیلی
- ایران از جمله کشورهایی است که از طریق راه‌های آبی با کشورهای جهان در ارتباط است.

پایه دوازدهم

درس ۱: شهرها و روستاها

– مقر و موقعیت –

سراغاز مطالعه و شناخت یک سکونتگاه روستایی و شهری مقر و موقعیت آن است.

مقر: مکان اصلی یک سکونتگاه و محل استقرار آن روی زمین است.
عوامل اثرگذار: عوامل طبیعی و انسانی

موقعیت: به وضعیت یک سکونتگاه نسبت به پدیده‌های پیرامون خود و همچنین جایگاه آن در سطح ناحیه است.
عوامل اثرگذار: عوامل طبیعی و انسانی

دو تعریف

– تفاوت شهر و روستا –

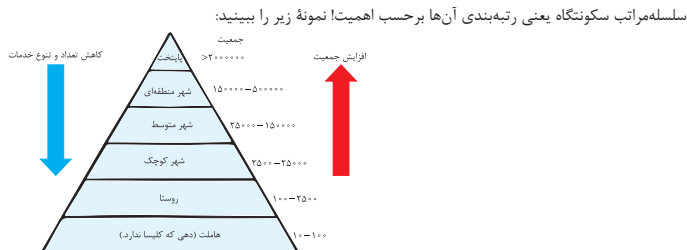
مهم‌ترین ملاک‌های تفاوت شهر و روستا به شرح زیر است:

- (۱) فعالیت‌های اقتصادی: در روستا: کشاورزی / در شهر: صنعتی و خدماتی
- (۲) میزان جمعیت: اگر جمعیت سکونتگاهی به میزان معینی برسد، آن را شهر تلقی می‌کنند.
- (۳) وسعت و فضای سکونت و فعالیت: در روستاها فضای باز و چشم‌انداز طبیعی وجود دارد و در شهرها برعکس، فضاها فشرده است.

- (۴) دسترسی به خدمات و تسهیلات: در روستاها کم تر و در شهرها بیشتر است.
(۵) فرهنگ و مناسبات اجتماعی: در روستاها به دلیل کمی جمعیت، همدیگر را می شناسند و تعاون و همکاری میان افراد بیشتر است.

– سلسله مراتب سکونتگاه‌ها –

– حوزه نفوذ سکونتگاه –

حوزه نفوذ سکونتگاه

به محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه، کالا و انواع خدمات دریافت می کند و بین آن محدوده و سکونتگاه جریان کالا، خدمات و رفت و آمد افراد وجود دارد، حوزه نفوذ آن سکونتگاه می گویند.

دامنه نفوذ: بیشتر مسافت خدمات رسانی

آستانه جمعیتی نفوذ: حداقل جمعیت

چند تعریف مهم	
شهرنشینی	افزایش نسبت جمعیت شهرهای یک کشور یا ناحیه به روستاهای آن را می گویند.
متروپل (مادرشهر) یا کلان شهر	بزرگ ترین و مهم ترین شهر یک ناحیه، استان یا کشور است. به طور کل، کلان شهر به شهرهایی با بیش از ۱۰ میلیون نفر جمعیت اطلاق می شود.
حومه	به بخش های پیرامونی یک شهر حومه می گویند.
جهان شهر	برخی از شهرها با جمعیت بیش از ۱۰ میلیون نفر به دلیل نقش مهم در اقتصاد و تجارت جهانی، حوزه نفوذ بسیار وسیعی در سطح جهان دارند که به آن ها جهان شهر می گویند.
مگالاپلیس	گسترش فوق العاده زیاد دو یا چند مادرشهر در امتداد مسیرهای ارتباطی و حمل و نقل سبب شکل گیری زنجیره ای از مادرشهرها و کلان شهرها به نام مگالاپلیس می شود.

فلسفه و منطق

پایه دهم

درس ۱: منطق، ترازوی اندیشه

– منطق چیست؟ –

منطق، علم جلوگیری از خطاهای اندیشه
خطای اندیشه، مغالطه (سفسطه) (حال این خطا عمدی باشد یا غیر عمدی)
مغالطه مثل مرض و بیماری است و کار منطق مانند دانش پزشکی.
همان گونه که در علم پزشکی انواع بیماری ها و روش های پیشگیری و درمان آن ها را بیان می کنند، در علم منطق نیز به همراه بیان قوانین حاکم بر ذهن (دسته بندی و توضیح قواعد ذهن)، روش های جلوگیری از مغالطات را بیان می کنند.

نکته

تأکید منطق: آموزش روش درست فکر کردن —————> تواناشدن ما برای شناسایی خطای ذهن (خطاهای ذهن بی شمارند).

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

فلسفه و منطق

منطق از کجا آمده است؟!

کار خودبه‌خودی ذهن انسان بر طبق یک دسته قانون ← کشف این قانون‌ها توسط منطق دان + منظم و مرتب کردن آن‌ها ← منطق (انسان به صورت طبیعی منطقی رفتار می‌کند و از قواعد منطقی در زندگی استفاده می‌کند حتی اگر نام آن‌ها را نداند).

نکته

قواعد و قوانین منطق را کشف کرده‌اند نه، ابداع و اختراع.

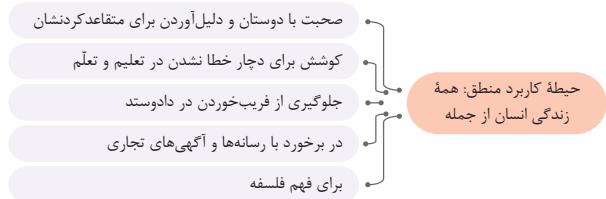
چرایی لزوم یادگیری منطق در عین این‌که برگرفته از ذهن خودمان است:

در خطر لغزش همیشگی قرارداشتن ذهن (معمولاً در استدلال‌های پیچیده یا تعریف دقیق اصطلاحات خاص) ← به‌کارگیری علم منطق (دسته‌بندی و توضیح قواعد ذهن) ← تشخیص سریع‌تر و دقیق‌تر عوامل لغزش و خطای ذهن

کاربردی و مهارتی بودن منطق (نه صرفاً خواندنی‌بودن) نیازمند تمرین و تکرار برای کسب مهارت
به کار بستن (و نه دانستن خالی) باعث جلوگیری از خطای فکر

منطق، ابزار علوم دیگر است و نه جانشین آن‌ها (مثال: در حرکت خودرو ← نشانگر خودرو ≠ نیروی محرک خودرو / در ساختمان‌سازی ← تراز (شاقول در قدیم) ≠ آجر، سیمان و ...)

مصالح ساختمان اندیشه از علوم دیگر می‌آید و منطق باعث استحکام بناست.

دو بخش اصلی منطق: ۱) تعریف ۲) استدلال

علم و دانش بشری تصور تصدیق

تصور، صورتی از شیء است که در ذهن ایجاد می‌شود. منظور از صورت، تصویر نیست و نوعی برداشت و درک ما از آن شیء است. چیزهایی که می‌بینیم، بوهایی که استشمام می‌کنیم و صداها و مزه‌ها و هر چیزی که با حواس پنج‌گانه درک می‌کنیم، در ذهن ما اثری ایجاد می‌کنند که بعداً که آن شیء در دسترسمان نیست باز به یادمان می‌آید. به این اثر در درون ذهن، تصور می‌گوییم.

تصور

تصور در سخن ما به صورت کلمه یا مجموعه‌ای از کلمات که خبر کامل نمی‌دهند، ظاهر می‌شود؛ مانند: سیب، گلایی، درخت و ...

در تصویری که در ذهن داریم به خودی خود به وجودداشتن یا وجودنداشتن آن و ارتباطش با تصویرهای دیگر کاری نداریم.

انواع اطلاعاتی که از حواس ظاهری (بینایی، شنوایی، بویایی، چشایی و بساوی) وارد ذهن انسان می‌شود و حکم و قضاوتی در آن نیست، تصورند؛ مانند: عطر یک گل خوشبو، مزه یک میوه و ...

نکته ۱ در سطح کتاب شما این موارد به یک معنا هستند: تصور = مفهوم = معنا = صورت ذهنی = ادراک ساده بدون خبر و حکم کردن.

نکته ۲ مفاهیم انتزاعی که تصویر ندارند (اساساً در خارج از ذهن وجود ندارند) هم تصور هستند؛ مانند: نیستی، واجب‌بودن، حرام‌بودن و ... (خود واجب‌بودن وجود خارجی ندارد، بلکه امر واجب داریم، مثل نماز).

نکته ۳ جملات انشایی هم تصور به حساب می‌آیند (مربوط به درس ششم).

نکته ۴ جملات خبری ناقص، تصور هستند؛ مانند: آن قصر که با چرخ همی زد پهلو / بهرام که گور می‌گرفت همه عمر / خیابانی که در آن زندگی می‌کنیم و ...

تصدیق یک جمله خبری است. خبر باید کامل باشد، هرچند جمله بسیار کوتاه باشد؛ مثلاً: من آمدم. یک تصدیق است و خبر کامل است.

(۱) چیزی (صفتی) را به چیزی نسبت می‌دهیم؛ مثل: هوا سرد است (سردبودن را به هوا نسبت می‌دهیم). /

تهران پایتخت ایران است (پایتخت ایران بودن را به تهران نسبت می‌دهیم). به عبارت دیگر حکم می‌دهیم هوا سرد است یا تهران پایتخت ایران است.

(۲) یا چیزی (صفتی) را از چیزی سلب می‌کنیم؛ مثل: مثلث چهار ضلع ندارد (چهار ضلع داشتن را از مثلث سلب کرده‌ایم؛

یعنی می‌گوییم آن را ندارد). / هوا بارانی نیست (بارانی‌بودن را از هوا سلب کرده‌ایم، یعنی می‌گوییم هوا این صفت را ندارد).

نکته ۱ در سطح کتاب شما: تصدیق = جمله خبری = قضیه = ادراک به همراه حکم و قضاوت

نکته ۲ کلمه تصدیق در این بحث، به معنای تأیید نیست.

نکته ۳ استفاده انکاری نوعی تصدیق منفی است (سلب چیزی از چیزی): مانند: کجا دانند حال ما سبکیالان ساحل‌ها؟ (= سبکیالان ساحل‌ها حال ما را نمی‌دانند).

نکته ۴ گاهی فعل یک جمله خبری (تصدیق) به جهتی (مثلاً در شعر) حذف می‌شود. در این حالت باید توجه داشت باز هم یک تصدیق است؛ مانند: این جهان زندان و ما زندانیان (این جهان زندان است و ما زندانیان آن هستیم).

اگر کسی یک تصور را در ذهنش نداشته باشد، اصطلاحاً آن تصور برایش مجهول است. باید با کنار هم قراردادن تصوراتی که در ذهنش دارد (برایش معلوم است) چهل او را برطرف کنیم؛ مثلاً اگر تلبت، تصور مجهولی برایش باشد به او می‌گوییم:

وسایلهای الکترونیکی که دارای صفحه لمسی است و ...
تصور تصور تصور

با چندتا تصور معلوم (شناخته‌شده)، تصور مجهول (ناشناخته) را هم معلوم کردیم. به این کار در منطق می‌گوییم تعریف.

(تصور معلوم + تصور معلوم + تصور معلوم + ... → تصور مجهول → تصور معلوم)

پس تعریف یعنی معلوم کردن تصور مجهول با استفاده از تصور (تصورهای) معلوم

(تصدیق مجهول یعنی جمله‌ای خبری که درستی و واقعیت‌داشتن آن اثبات نشده است؛ پس تصدیق مجهول، یک ادعای اثبات نشده است و تصدیق معلوم یک ادعای اثبات شده).

برای معلوم کردن یک تصدیق مجهول، چند تصدیق معلوم را کنار هم می‌گذاریم تا آن را هم معلوم کنیم؛ یعنی چند تصدیق را می‌آوریم تا آن تصدیق مجهول را که صرفاً ادعا بود، اثبات کنیم؛ مثال: فرض کنیم که تصدیق «شستن دست‌ها با صابون برای سلامتی و طول عمر انسان مفید است». برای فردی مجهول است. برای معلوم کردن آن، می‌توان این‌طور گفت: (۱) مطالعات نشان می‌دهد که شستن دست‌ها با صابون، مرگومیر ناشی از اسهال را تقریباً تا ۵۰ درصد کاهش می‌دهد. (تصدیق معلوم) (۲) مطالعات نشان می‌دهد که شستن دست‌ها با صابون، مرگومیر ناشی از عفونت‌های حاد تنفسی را تقریباً تا ۲۵ درصد کاهش می‌دهد. (تصدیق معلوم) خب پس نتیجه می‌گیریم: شستن دست‌ها با صابون برای سلامتی و طول عمر انسان مفید است.

این روند معلوم کردن تصدیق مجهول به وسیله تصدیق‌های معلوم را استدلال می‌نامیم؛ پس هر جا برای یک جمله خبری (تصدیق) دلیل مطرح شد، با یک استدلال مواجه هستیم.

(تصدیق معلوم + تصدیق معلوم + تصدیق معلوم + ... → تصدیق مجهول → تصدیق معلوم)

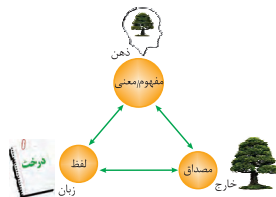
نکته بسیار مهم این دو مورد را با هم اشتباه نگیرید:

نکته دیگر، اقسام چهل هم مانند اقسام علم، تصور و تصدیق است. تصور مجهول یعنی صورت ذهنی‌ای که در ذهنمان نداریم. تصدیق مجهول، جمله خبری‌ای است که به درستی‌اش باور نداریم.

درس ۲: لفظ و معنا

مثلاً زیر و مفاهیم آن (سه حیطه خارج، ذهن و زبان) در درس فلسفه و منطق بسیار مهم است. آن را خوب یاد بگیرید.

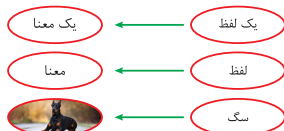
چرایی بحث از زبان (الفاظ) در منطق: انتقال افکار از طریق الفاظ → خطای در الفاظ و معانی آن باعث خطای در اندیشه

چگونگی بحث از زبان (الفاظ) در منطق: بررسی اصول کلی و نه وابسته به قواعد صرف و نحو یک زبان خاص (البته در هر زبان، مثال‌های خاص همان زبان مطرح می‌شود؛ مثل کتاب و درس ما که مثال‌های درس از زبان فارسی است).

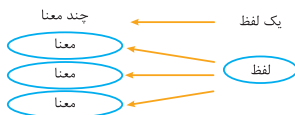

اشتراک لفظ -

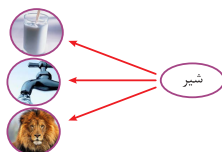
رابطه لفظ و معنا (فرمول عادی): یک لفظ (واژه) استفاده می‌شود و یک معنا به ذهن می‌آید؛ مثلاً واژه «سگ» را استفاده می‌کنیم و معنا (تصور) سگ به ذهن مخاطب می‌آید.

فرمول غیر عادی که ممکن است (و نه حتماً) باعث ایجاد مغالطه شود: یک لفظ، هم زمان چند معنا را به ذهن بیاورد. به این الفاظ «مشترب لفظی» و به این وضعیت پیش آمده، «اشتراک لفظ» می‌گویند.

مثلاً لفظ «شیر» در زبان فارسی سه معنای مختلف (مایع خوراکی، حیوان درنده و وسیله باز و بسته کردن مایعات و گازها) را به ذهن می‌آورد.

تذکر مهم

اشتراک لفظ در هر سه نوع کلمه (اسم، فعل و حرف) رخ می‌دهد.

- ۱ اسم: او و همسرش ده سال اختلاف داشتند. ← اختلاف به معنای دعوا و عدم تفاهم / اختلاف به معنای تفاوت سنی
- ۲ فعل: دیروز همکارم از من چند عکس گرفت. ← عکس گرفتن به معنای دریافت عکس / عکس گرفتن به معنای تصویربرداری
- ۳ حرف: دهمین و آخرین درس ما پیرامون تفکر است. ← و به معنای واو عطف یعنی دهمین درس با آخرین درس / و به معنای واو بیان یعنی دهمین درس یعنی آخرین درس

نحوه دلالت لفظ بر معنا در جملات -

دلالت: حکایت‌گری و راهنمایی

دلالت لفظ بر معنا: ذهن انسان با یک لفظ به معنای آن منتقل می‌شود.

اما این دلالت و راهنمایی به سه شکل و نحوه رخ می‌دهد:

- ۱ دلالت مطابقی: دلالت لفظ بر تمام معنای مورد نظر. مثال: خاندام را فروختم.

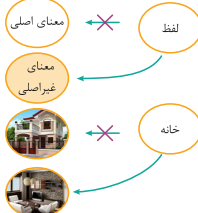

- ۲ دلالت تضمینی: دلالت لفظ بر بخشی از معنای مورد نظر؛ مثال: خاندام را رنگ کردم.

- ۳ دلالت التزامی: دلالت لفظ نه بر معنای اصلی، بلکه بر معنایی خارج از معنای اصلی، ولی بسیار نزدیک و ملازم و هم‌نشین آن در ذهن (ذهن دو معنا را با هم می‌فهمد)؛

مثال: خاندام را دزد زد (برد) (وسایل منزل را دزد برد).

نکته ۱*** در دلالت التزامی، باید بین یک چیز و لازمه آن در ذهن شنونده (شنوندگان) ارتباط قوی و محکمی برقرار باشد.

نکته ۲*** در کنایه، استعاره و ضرب‌المثل‌ها معمولاً از دلالت التزامی استفاده شده است. مثال: گاوم زاید. / باز دست گل به آب دادی؟

– مغالطه توسل به معنای ظاهری –

اگر در جایی که مخاطبان، معنای تضمینی و التزامی یک کلمه را در نظر دارند، معنای مطابقی آن را به کار ببریم، به خطایی منتهی می‌شود که آن را «مغالطه توسل به معنای ظاهری» می‌نامند. در این مغالطه، کلمه یک معنای اصلی و ظاهری (مطابقی) دارد و معنای دیگر آن (التزامی یا تضمینی) مورد نظر شنوندگان و مخاطبان است؛ اما فرد معنای مطابقی را در نظر می‌گیرد؛ مثال: – از پس دیر آمدند علف زیر پامون سبز شد؟ + پس الان می‌شه این‌جا گوسفندچرانی کرد!

تشخیص مغالطه اشتراک لفظ از مغالطه توسل به معنای ظاهری:

اگر لفظ به دلالت مطابقی بر چند معنا دلالت داشته و مغالطه رخ داده باشد، مغالطه «اشتراک لفظ» است؛ به عبارت دیگر، در مغالطه اشتراک لفظ، هر دو معنا به دلالت مطابقی مورد نظر هستند؛ مثال: دبیر زیست: چرا نباید حیوانات نادر را شکار کنیم؟ دانش‌آموز: چون نادر ناراحت می‌شود!

به دلالت مطابقی: کمیاب

نادر

به دلالت مطابقی: اسم یک شخص خاص

یک معنا به دلالت مطابقی و دیگری به دلالت تضمینی یا التزامی

هر دو معنا به دلالت مطابقی است.

مغالطه توسل به معنای ظاهری

مغالطه اشتراک لفظ

– شیوه نگارش کلمات –

اشتباه در نگارش واژه‌ها (شامل مواردی همچون عدم رعایت دقیق علائم سجاوندی (ویرایشی)، عدم رعایت درست حرکت‌گذاری کلمات و اشکال در دیکته کلمات) می‌تواند باعث خطایی در اندیشه شود که نامش «مغالطه نگارشی کلمات» است؛ مثال: + می‌دونی اگه یه نفر با کتری بره جایی چی می‌گن؟ – چی می‌گن؟ + می‌گن باکتری!!
برخی از جناس‌های ناقص در ادبیات، در منطق مغالطه نگارشی کلمات هستند؛ مثال: خوار و خار؛ صفر و سفر (تفاوت در دیکته کلمات) / کشت و گشت (تفاوت در اعراب) / صحبدم ناله قمری شنو از طرف چمن / تا فراموش کنی فننه دور قمری

نکته ۱*** وقتی که دو کلمه فقط در تلفظ با یکدیگر مشابه هستند و نه در نحوه نگارش (مانند خوار و خار)، مغالطه اشتراک لفظ نیست و مغالطه نگارشی کلمات است.

نکته ۲*** جناس‌های تام در ادبیات، مشترک‌های لفظی در منطق هستند؛ اما فقط جناس تام را نباید مشترک لفظی دانست. ابهام‌ها و ابهام‌های تناسب هم این قابلیت را دارند.

– مغالطه ابهام در مرجع ضمیر –

ضمیر، کلمه‌ای که جایگزین اسم یا گروه اسمی می‌شود و نقش‌های آن را می‌پذیرد.

مرجع ضمیر، اسم یا گروه اسمی که ضمیر به جای آن آمده است و از تکرار آن جلوگیری می‌کند.

گاهی مشخص‌نبودن مرجع ضمیر و تردید در این‌که کدام اسم، مرجع ضمیر است، می‌تواند باعث بروز خطا در اندیشه شود که آن را «مغالطه ابهام در مرجع ضمیر» نامیده‌اند. هوشیار گوشی هومن را به برادرش داد. (برادر خودش یا برادر هومن؟)

پایه یازدهم

درس ۱: چپستی فلسفه

مواجهه انسان با مسائل گوناگون در زندگی روزمره

خودنمایی سؤال‌های خاص و به فکر واداشتن انسان برای ساعات طولانی، مثل این‌که آزادی چیست؟ چرا درد و رنج هست؟ و ...

انسان و تفکر

پرسشگری، یکی از ویژگی‌های انسان

چرا، کلمه‌ای که انسان کنجکاوی خود را با گفتن آن به اطرافیان نشان می‌دهد.

معنای سؤال‌کردن، چیزی را نمی‌دانیم و به دنبال دانستن هستیم.

تفکر، واسطه رسیدن انسان از مجهولات و پرسش‌ها به معلومات و پاسخ‌ها

نکته

تفکر در تعریف منطقی‌اش شامل تعریف و استدلال است.

مراحل اندیشه‌ورزی و تفکر طبق کتاب درسی: (ترتیب بسیار مهم است).

- ۱) روبه‌رو شدن با مسئله
- ۲) طرح سؤال
- ۳) تفکر در اندوخته‌ها
- ۴) رسیدن به پاسخ

مرحله اول: (تفکر غیرفلسفی) جست‌وجوی پاسخ به سؤالات معمولی و روزانه

مرحله دوم: (تفکر فلسفی) جدی‌گرفتن سؤالات بنیادین و پرداختن به آن‌ها و به دنبال یافتن پاسخ برآمدن (تمرین «تفکر فلسفی»)

دو مرتبه از تفکر

مراحل تفکر فلسفی طبق کتاب درسی: (ترتیب بسیار مهم است)

- ۱) روبه‌رو شدن با مجهول‌ها و مسئله‌های فلسفی
- ۲) طرح پرسش‌های فلسفی
- ۳) رجوع به معلومات و تفکر در اندوخته‌ها و انتخاب معلومات مناسب با سؤال
- ۴) رسیدن به دریافت فلسفی و تحقق شناخت و معرفت

فطرت اول: مشغول‌بودن به امور عادی زندگی و تفکر در آن‌ها (= تفکر غیرفلسفی) / ماندن در آن شایسته انسان نیست.

فطرت ثانی: ورود به پرسش‌های اساسی و تفکر در آن‌ها (= تفکر فلسفی) / مرحله‌ای برتر و عالی‌تر / انسان‌ها باید بکوشند از فطرت اول عبور کرده و به فطرت ثانی برسند.

تقسیم‌بندی ملاصدرا از مراتب تفکر

دانش فلسفه

فلسفه: دانش عهده‌دار بررسی قانونمند سؤال‌های اساسی و بنیادین انسان.

افرادی (و نه همه) از ابتدای شروع حیات فکری انسان به اهمیت پرسش‌های بنیادین پی بردند و با دقت بسیار به دنبال پاسخ صحیح آن‌ها بودند. بدون پاسخ درست و قانع‌کننده به پرسش‌های بنیادین، آدمی به تصمیم‌گیری روشن و درست نمی‌رسد.

واژه فلسفه

فلسفه	تعریف لغوی
دارای ریشه یونانی، عربی‌شده کلمه فیلسوفیا، فیلسوفیا: ترکیب دو کلمه «فیلو» = دوستداری و «سوفیا» = دانایی	
← فیلسوفیا (فلسفه): دوستداری دانایی / فیلسوفوس (فیلسوف): دوستدار دانش	
دوستداری دانایی	معنای اول
مطلق دانش (همه دانش‌ها) / فیلسوف (در این معنا) = دانشمند	معنای دوم
دانش خاص، دانش عهده‌دار پاسخ قانونمند به پرسش‌های بنیادین	معنای سوم
سقراط (خودش را فیلسوفوس (فیلسوف): دوستدار دانش نامید).	رواج‌دهنده این واژه

سوفیست	تعریف لغوی
دانشمند (سوفیا: دانایی)	
دانشمند (به کار بردن دانشمندان زمان سقراط و قبل از او برای خود)	معنای اول
مغالطه‌کار (سفسطه (عربی) = مغالطه‌کاری)	معنای دوم

۱) بی‌علاقگی برخی از ایشان (بیشتر مشغول به تعلیم سخنوری و وکالت) به بیان واقع و دفاع از حقیقت

۲) پیروزی بر رقیب: مهم‌ترین هدف

۳) استفاده بیشتر از مغالطه در استدلال‌هایشان (ظاهر درست و باطن غلط)

۴) بی‌اعتباری تدریجی حقیقت و واقعیت در نظرشان (هر کس هر چه خودش بفهمد همان حقیقت و واقعیت است).

سوفیست‌ها

به سبب تواضع و فروتنی در برابر دانایی و علم

(شاید) به خاطر هم ردیف نشدن با سوفیست‌ها

چرا سقراط خود را سوفیست نامید؟

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

فلسفه و منطق

با گذشت زمان و پیشرفت دانش های مختلف، هر شاخه علمی نام ویژه ای پیدا کرد و فلسفه نام دانش خاص برای پاسخ به بنیادی ترین مسائل شد. (پاورقی صفحه ۸ کتاب درسی بسیار مفید است).
سیر تحول واژه فلسفه،

- ۱ فلسفه به معنای دوستداری دانایی
- ۲ فلسفه به معنای مطلق دانش
- ۳ فلسفه به معنای دانش خاص

موضوع

روش

دو معیار برای جداسازی دانش ها از هم

موضوع سایر علوم (غیر از فلسفه): موضوعی خاص از میان موضوعات جهان و زندگی انسان

موضوع فلسفه: بنیادی ترین موضوعات
موضوع فلسفه: اصل وجود و حقیقت جهان، طبیعت و انسان / بررسی ویژگی های هستی و موجودیت موجودات / مباحث فلسفی پایه و اساس مباحث سایر علوم

روش کسب دانش در علوم مانند فیزیک، شیمی، زیست شناسی، اقتصاد و جامعه شناسی: روش های تجربی

روش کسب دانش در فلسفه: تکیه بر توانایی عقل و استدلال های عقلی (تفکر، تعقل، تجزیه و تحلیل دانسته ها / عملیات فکری و استدلالی)

فلسفه از جهت روش، مانند ریاضی (از جهت موضوع دارای اختلاف)

استفاده از روش عقلی و قیاسی

درس ۲: ریشه و شاخه های فلسفه

یک بخش اصلی (ریشه و اساس فلسفه)

تعدادی بخش های فرعی (شاخه ها و ستون های فلسفه)

دانش فلسفه

بخش اصلی و ریشه های فلسفه

بخش اصلی فلسفه: بررسی اصل و حقیقت وجود و مسائل پیرامون آن

● بحث درباره قوانین و احکام کلی و عام حاکم بر هستی و وجود ● کار فیلسوفان: به دست آوردن قوانین و احکام مربوط به خود هستی و وجود	هستی شناسی
● مطالعه توانایی انسان در شناخت هستی ● کار فیلسوفان: بررسی توانایی انسان در شناخت هستی و ابزارهای این شناخت (معرفت به وجود، فرع بر امکان شناخت آن)	معرفت شناسی

تعریف: دانش فلسفی عهده دار انتقال قوانین بنیادی وجود شناسی و معرفت شناسی به محدوده های خاص + بیان قوانین بنیادی آن محدوده (مثال: وجود مادی و مجرد در هستی شناسی ← انسان شناسی فلسفی: دو بعد مادی و مجرد انسان ← بررسی بعد مجرد در اخلاق و روان شناسی)

تأمل فیلسوفانه در اخلاق، دین، تاریخ و طبیعت ← فلسفه اخلاق، فلسفه دین، فلسفه تاریخ و فلسفه طبیعت

«فلسفه های مُضاف»: شاخه های فلسفه (اضافه شدن فلسفه به نام آن دانش یا موضوع خاص)
مثال، فلسفه فیزیک.

شاخه های فلسفه

فلسفه دوازدهم

درس ۱: «هستی و چیستی»

هستی (وجود)

چیستی (ماهیت)

از پر کاربردترین مباحث فلسفی (معمولاً در کنار هم)

چهار گام برای شناخت

این دو مفهوم و نسبت میان آن‌ها:

- ۱ علم ما به وجود برخی اشیاء و موجودات + علم ما به توانابودنمان بر شناخت آن‌ها
- ۲ انسان در هر چیزی که مشاهده می‌کند دو جنبه می‌یابد: «موجود بودن» و «چیستی‌داشتن» وجود ← وجه مشترک موجودات / ماهیت ← وجه اختصاصی موجودات
- ذاتیات، ویژگی‌های مخصوص هر شیء که آن را از سایر اشیاء متمایز می‌کند.
- ماهیت هر شیء، بیان‌کننده ذاتیات آن شیء
- ۳ وجود و ماهیت دو مفهوم مختلفند نه دو چیز جدای خارج از ذهن. (مغایرت وجود و ماهیت)
- ۴ دلیل این سینا بر مغایرت وجود و ماهیت: تفاوت میان حمل مفهوم ذاتی بر موضوع «انسان حیوان ناطق است» با حمل وجود بر موضوع «انسان موجود است». (پیش نیاز فهم این مطلب، فهم درس ۶ منطق است.)

حمل وجود بر ماهیت

انسان موجود است:

- مفهوم «وجود» غیر از مفهوم «انسان» است. انسان می‌تواند موجود باشد می‌تواند موجود نباشد؛ بنابراین بین مفهوم انسان به عنوان یکی از چیستی‌ها و مفهوم وجود، رابطه ذاتی برقرار نیست و این دو مفهوم با هم مغایرت دارند.

نتیجه

حمل وجود بر انسان و بر هر ماهیتی نیازمند دلیل است. (دلیل حسی و تجربی یا دلیل عقلی محض)

حمل تمام ذات یا بخشی از ذات موضوع بر خودش

- انسان حیوان ناطق است: در این نوع حمل مفهوم موضوع و مفهوم محمول کاملاً یکی هستند.
- حمل حیوان ناطق بر «انسان» به دلیل نیاز ندارد و نمی‌توانیم از دلیل حمل سؤال کنیم.
 - محمول این قضیه، تعریف مفهوم انسان و ذات و حقیقت انسان است لذا این دو مفهوم (حیوان ناطق و انسان) جدایی‌ناپذیرند.
 - اگر بخشی از ذات موضوع هم بر آن حمل شود، همین‌گونه است: انسان حیوان است.

گذری تاریخی

فرازی به این مسئله توجه ویژه‌ای کرد.

ابن سینا ← نظریه «مغایرت وجود و ماهیت»

نظریه مغایرت وجود و ماهیت: پایه یکی از برهان‌های ابن سینا در اثبات وجود خدا با عنوان «برهان وجوب و امکان».

توماس آکوئیناس،

تحت تأثیر ابن سینا نظریه «مغایرت وجود و ماهیت» ← گسترش در اروپا

مانند ابن سینا نظریه «مغایرت وجود و ماهیت» ← پایه برهان‌های خود در خدانشناسی

فلسفه‌های مضاف و علوم

فلسفه مضاف هر علم: بحث فلسفی در مورد مبانی آن علم / اثبات اساس نظریات آن علم

مثال

اصالت فرد و اصالت جامعه در فلسفه علوم اجتماعی

اصالت فرد	● جامعه: مجموعه‌ای از افراد ● ترجیح منافع فرد بر جامعه در برنامه‌ریزی‌ها و ... ● گرایش به لیبرالیسم در سیاست (تأمین‌کننده آزادی‌های فردی)
اصالت جامعه	● افراد فاقد هویت مستقل از جامعه و تابع شرایط جامعه ● ترجیح منافع جمع بر فرد در برنامه‌ریزی‌ها و ... ● گرایش به سوسیالیسم در سیاست (تأمین‌کننده منافع جمعی)
اصالت توأمان فرد و جامعه	● افراد تحت تأثیر اجتماع، اما دارای قدرت اختیار و تصمیم‌گیری و تأثیر بر جامعه و تغییر آن ● اعتقاد به روح جمعی در جامعه

♦♦ درس ۱: کسب و کار آفرینی ♦♦

– فراز و فرود کسب و کارها –

- شرکت‌ها کارآفرینان یا مؤسسه‌هایی دارند که آن‌ها را تأسیس می‌کنند. آن‌ها با تولید کالا و خدمات و رفع نیازها و خواسته‌های مردم سود می‌برند.
- بسیاری از کسب و کارهای نوپا عمر کوتاهی دارند، به طوری که تنها نیمی از آن‌ها می‌توانند از شش سالگی عبور کنند و به کار خود ادامه دهند.
- با این‌که احتمال از بین رفتن و شکست کسب و کار وجود دارد، احتمال موفقیت و سودآوری هم کم نیست.

– نقش کارآفرینان –

- کارآفرین کسی است که با نوآوری و خطرپذیری، محصولات جدیدی تولید و عرضه می‌کند یا راه‌های جدیدی برای تولید کشف می‌کند.
- کارآفرینان بینشی برای مشاهده فرصت‌های کسب و کار دارند که دیگران از مشاهده آن ناتوان‌اند یا به ذهنشان خطور نمی‌کند.
- کارآفرینان شجاعتی برای شروع یک سرمایه‌گذاری جدید دارند که دیگران فاقد آن هستند.
- کارآفرینان ایده‌های خود را امیدوارانه به کسب و کارهای سودآور تبدیل می‌کنند.
- کسی که می‌خواهد کارآفرین باشد، باید مهارت‌های ابتکار عمل را داشته باشد تا بتواند با جمع کردن عوامل مختلف در کنار هم، کالا یا خدمتی را تولید کند. (به همین دلیل کارآفرینی به تلاش و کار زیادی نیاز دارد تا بتواند کسب و کار را زنده نگه دارد).
- کارآفرین لازم است آگاهی و دانش زیادی برای اتخاذ تصمیمات مناسب درباره:

۱. موقعیت شرکت
۲. پیشنهاد محصول
۳. قیمت‌گذاری
۴. تبلیغات
۵. استخدام نیروی کار داشته باشد.

- کارآفرین باید توانایی مالی لازم برای راه‌اندازی کسب و کارش داشته باشد.
- کارآفرین باید بداند که در آغاز کارش ممکن است با موفقیت کم‌تر یا عدم موفقیت روبه‌رو شود.

– ویژگی‌های مشترک کارآفرینان موفق –

تیزبین	فرصت‌های کسب و کار را زمانی که دیگران شاید متوجه نشوند، می‌بینند.
نوآور	ایده‌ها را به محصولات جدید، فرایندها و یا کسب و کارهای جدید تبدیل می‌کنند.
ریسک‌پذیر	پس‌انداز و خوش‌نامی‌شان را با شجاعت و تدبیر، به میدان می‌آورند تا فعالیت اقتصادی جدیدی را راه‌اندازی کنند.
خوش‌بین	کارآفرینان واقع‌بین هستند، اما مطمئن و دلگرم به موفقیت اقتصادی هستند.
پرانگیزه	نظم، انضباط، پایداری، اشتیاق و توانایی حل مسئله را دارند.
یادگیرنده	از کارشناسان، همکاران و مشتریان می‌آموزند و خود را با شرایط بازار وفق می‌دهند.
سازمان‌دهنده	منابع را به شکل کارایی مدیریت و هماهنگ می‌کنند.

– هزینه‌های تولید –

- یک کارآفرین موفق برای انتخاب صحیح و درست، باید هزینه‌ها و درآمدهایش را محاسبه کند.
- پولی را که تولیدکنندگان برای تولید، صرف می‌کنند هزینه‌های تولید می‌نامند. (پول‌هایی که برای خرید یا اجاره عوامل تولید (زمین، عوامل انسانی و سرمایه) به صاحبان آن‌ها می‌پردازیم).

– درآمد و سود –

- درآمد = پولی که تولیدکنندگان با فروش محصولات خود به دست می‌آورند.
- اگر میزان درآمد از میزان هزینه‌ها بیشتر باشد، تولیدکننده از فعالیت خود سود کرده است.
- اگر میزان درآمد از میزان هزینه‌ها کم‌تر باشد، تولیدکننده متحمل زیان شده است.
- برای حل مسائل مربوط به سود یا زیان بنگاه به این نکته‌ها توجه داشته باشید:
- ابتدا باید توجه کنیم عملکرد بنگاه در چه بازه زمانی (هفتگی، ماهیانه یا سالانه) از ما خواسته شده است؛ به عنوان مثال اگر عملکرد سالانه بنگاه مد نظر باشد، آن‌گاه باید هم درآمد و هم تمامی هزینه‌ها به صورت سالانه محاسبه شوند؛
- ابتدا درآمد سالانه بنگاه را محاسبه می‌کنیم؛
- قیمت فروش هر واحد محصول × تعداد محصول تولیدی (فروخته‌شده) سالانه = درآمد سالانه بنگاه

سپس برای محاسبه سود بنگاه باید هزینه‌ها را بررسی و سپس مجموع آن‌ها را به دست آوریم:

نمونه‌هایی از انواع هزینه‌های سالانه بنگاه:

● مجموع حقوق سالانه پرداختی به تمامی کارگران:

$۱۲ \times \text{مجموع تعداد کارگران} \times \text{حقوق ماهیانه پرداختی به یک کارگر} = \text{مجموع حقوق سالانه پرداختی به تمامی کارگران}$

عدد ۱۲ را برای تبدیل میزان حقوق پرداختی از ماهیانه به سالانه اضافه کردیم. (می‌دانیم یک سال برابر با ۱۲ ماه است.)

● هزینه خرید مواد اولیه مورد نیاز سالانه

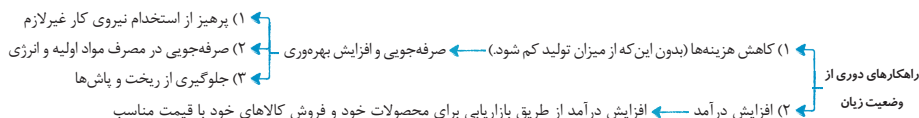
● هزینه استهلاک سالانه ماشین‌آلات تولیدی

● اجاره سالانه بنگاه (اگر در صورت سؤال میزان اجاره ماهیانه بنگاه ذکر شده بود، برای تبدیل اجاره ماهیانه به سالانه کافی است میزان اجاره ماهیانه پرداختی را در عدد ۱۲ ضرب کنیم.)

حال می‌توانیم با جمع کردن هزینه‌ها و کم کردن آن‌ها از درآمد، سود یا زیان بنگاه را محاسبه کنیم.

– راهکارهای دوری از وضعیت زیان –

زمانی یک کسب‌وکار دچار ضرر و زیان می‌شود که درآمدهای به‌دست‌آمده از هزینه‌های تولید کم‌تر باشد.

– کسب درآمد حلال –

ویژگی افرادی که به کسب‌وکار حرام مشغول‌اند:

- این افراد معمولاً از رانته‌ها و موقعیت‌هایی که با فریب و ظاهرسازی به دست می‌آورند، سوءاستفاده می‌کنند و به درآمدهای کلانی دست می‌یابند.
- معمولاً به دنبال ارزان خریدن و گران فروختن‌اند و خرید و فروش برخی از کالاها، در انحصار آن‌هاست.
- اگر کسی بخواهد با آن‌ها وارد رقابت اقتصادی شود، با انواع شگردها او را از پای در می‌آورند و سود خودشان را حفظ می‌کنند.
- برخی با احتکار کالاهای مورد نیاز مردم در مواقع ضروری و گران‌فروختن آن‌ها، سودهای سرشار می‌برند.
- برخی برای سود بیشتر، کتاب‌ها یا فیلم‌های مبتذل و غیراخلاقی را تولید و منتشر می‌کنند.
- برخی کالایی را برخلاف آن‌چه هست، به مشتری نشان می‌دهند تا مشتری را فریب دهند.
- اهل رشوه‌دادن و رشوه‌گرفتن‌اند و با رباخواری امورشان را می‌گذرانند.
- از آن‌جا که معمولاً دست این افراد در روستاها و محله‌های کوچک زود رو می‌شود، ترجیح می‌دهند به شهرهای بزرگ کوچ کنند تا آسان‌تر به فعالیت‌های خود بپردازند.

♦♦ درس ۲: انتخاب نوع کسب‌وکار ♦♦

– انواع کسب‌وکارها از منظر سازمان تولید –

اگر بخواهیم به صورت کلی تفاوت مفهومی شکل‌های مختلف کسب‌وکار را درک کنیم، باید به سؤال زیر پاسخ دهیم:

«مالک محصول یا کالای (نهایی) که به مشتری عرضه می‌شود، کیست؟ یک نفر یا چند نفر و چگونه؟» این سؤال و پاسخ آن، بیانگر مفهوم «سازمان تولید» است.

در ادامه به بررسی هر یک از کسب‌وکارها می‌پردازیم.

نوع اول: کسب‌وکار شخصی

ویژگی‌ها و نمونه،

● متعلق به یک شخص است.

● اغلب کسب‌وکارها در ایران به شکل شخصی است.

● بیشتر کسب‌وکارهای شخصی کوچک‌مقیاس‌اند و در همه نوع فعالیتی از کشاورزی تا صنعت به‌ویژه خدمات حضور دارند.

● مشاغل خویش‌فرمایی (مانند تعمیرکاران خودرو و لوازم خانگی)، بنگاه‌های معاملات ملکی، خرده‌فروشان، کشاورزان، صنعتگران خرد، هنرمندان و در زمینه‌های تخصصی مانند پزشکی، دندان‌پزشکی، وکالت و حسابداری اغلب کسب‌وکارها شخصی‌اند.

کسب و کار شخصی	
مزایا	معایب
- راه اندازی آسان و هزینه های نسبتاً اندک - آزادی عمل و سهولت در تصمیم گیری (تصمیم گیری در مورد بازاریابی، تغییر شرایط بازار و ...) - مالکیت کامل سود - منافع مالیاتی (فقط یک بار مالیات بر درآمد می دهد).	- بار سنگین مسئولیت (همه چیز به شما بر می گردد، حتی در ناخوشی و سفر) - مشکل تأمین مالی (پس انداز شخصی و قرض از دوستان و خانواده) - مسئولیت نامحدود در مقابل بدهی ها و دعاوی

نوع دوم: شرکت

- کسب و کاری است که خودش هویت قانونی دارد (به این معنی که قانون با یک شرکت، مشابه با یک فرد و یا انسان رفتار می کند).
 - شرکت ها حقوق و تعهدات خاصی دارند. (دقیقاً همانند آن چه که انسان ها انجام می دهند).
 - یک شرکت می تواند دارایی داشته باشد، با دیگر شرکت ها یا افراد وارد قرارداد شود و حتی علیه آن ها شکایت کند و مورد شکایت قرار بگیرد.
 - دارایی هر شرکت به تعداد معینی سهم تقسیم می شود.
 - هر کس با خرید سهام شرکت به سهامدار آن تبدیل می شود که به اندازه سهمش مالکیت نسبی آن را دارد و در منافع و مسئولیت ها به همان اندازه سهم است.
 - سهام یک سند مالکیت است و نشان می دهد که دارنده آن، بخشی از مالکیت شرکت را در اختیار دارد و در سود و زیان آن، شریک است.
- به عنوان مثال، اگر دارایی شرکتی به ۱۰۰,۰۰۰ سهم تقسیم شده باشد، سرمایه گذاری که ۱۰,۰۰۰ سهم آن را خریداری می کند، مالک ۱۰ درصد ($\frac{10,000}{100,000} \times 100 = 10$) شرکت است.
- ایجاد شرکت،

- دولت برای شرکت ها قوانینی دارد تا به سرمایه گذاران اطمینان بدهد و کمک کند تا فریب نخورند.
- پذیرش و عمل به چنین قوانینی زمان بر و پرهزینه است و به مشاوره های حقوقی نیاز دارد.
- برای تشکیل شرکت، ممکن است به وکیل نیاز داشته باشید تا شما را برای تکمیل اساسنامه شرکت و سایر اسناد مورد نیاز کمک کند.

- موارد مشخص شده در اساسنامه شرکت
- شرکت برای چه کسب و کاری تشکیل شده است؟
 - سهام آن چه میزان است و چگونه تقسیم و فروخته می شود؟
 - چگونه شرکت سرمایه اولیه خود را تأمین می کند؟
 - چگونه سود و زیان تقسیم می شود؟
 - سهامداران چه حقوق و مسئولیت هایی در شرکت دارند؟
 - شرکت چگونه منحل می شود؟

کسب و کار شرکتی	
مزایا	معایب
- مسئولیت محدود برای سهامداران (ضرر و بدهی سهامداران محدود به میزان سهام) - امکان افزایش سرمایه و تأمین مالی بانکی (از طریق افزایش سهامداران یا افزایش سرمایه آن ها و نیز وام های بانکی) - امکان رقابت بالاتر (به دلیل مقیاس تولید بالا، امکان سرمایه گذاری بیشتر و قیمت پایین تر نسبت به رقبا) - تخصص گرای بیشتر (امکان جذب افراد توانمندتر در زمینه های تخصصی و ویژه)	- هزینه های راه اندازی بالاتر - تأخیر در تصمیم گیری - پیچیدگی در رابطه مدیریت و مالکیت و موفقیت های غیرفردی - تقسیم سود به تناسب مالکیت سهام - قوانین پیچیده تر و گزارش دهی بیشتر

نوع سوم: تعاونی ها

تعاونی ها	
تعریف و ویژگی ها	نمونه
- کسب و کاری است که با هدف تأمین نیازمندی های اعضا تشکیل می شود و به بهبود وضعیت اقتصادی آن ها کمک می کند. - تعاونی ها مراحل راه اندازی کم و بیش مشابهی با شرکت ها دارند، اما نحوه اداره آن ها براساس هر نفر، یک رأی است. (یعنی هر کدام از اعضا صرف نظر از این که چه قدر از سرمایه تعاونی را تأمین کرده باشد، یک رأی خواهد داشت). - توزیع سود احتمالی در پایان دوره به نسبت سرمایه هر عضو است.	- در تعاونی تولید، تعدادی تولیدکننده جهت بهرمندی از مزایای فعالیت های اقتصادی با مقیاس بزرگ، گرد هم می آیند و با اقدامات جمعی منفعت خود را پیشینه می کنند. - به عنوان مثال: تعاونی کشاورزی را عده ای از کشاورزان تشکیل می دهند تا برای تهیه بذر مرغوب و تهیه سموم و کود و نیز امکان بازاریابی، تبلیغات جمعی و ایجاد زنجیره توزیع به آن ها کمک کند.

نوع چهارم: مؤسسات غیرانتفاعی و خیریه

مؤسسات غیرانتفاعی و خیریه	
تعریف و ویژگی‌ها	نمونه
● یک مؤسسه غیرانتفاعی، نهادی قانونی است که برای انجام مأموریتی غیر سودآور، یعنی با هدفی غیر تجاری شکل گرفته است. ● محدوده عمل آن‌ها گاهی محلی، گاهی ملی و حتی جهانی است.	● مأموریت‌هایی که در این مؤسسات انجام می‌شود، اغلب زمینه‌هایی انسانی و اجتماعی دارند؛ مانند امور خیریه، آموزش، توسعه علمی و دینی، بهداشت و سلامت و ...